

Wäeülemate õigused ja kohused sõjakohtu asjades.

(Järg).

VI. Rügemendikohtu tegewuse järele walwamine.

Rügemendikohtud on seatud täiesti iseaalustele. Nad pole niipalju kohtud, kuipalju nad on wahendid, mis wäeülematele abiks peawad olema distsipliini ja teenistuse kohuste huwide kaitsmises. Seepärast ei ole rügemendikohtul seda rippumast, mis on kõigi kohtute põhimõtteks. Rügemendikohtu tegewiige on rügemendi ülem. Tema määrab kohtu liikmed endale alluwatest ohwitseridest, mida diwiisi ülem ainult wormiliselt kinnitab. Kohtuistungid määrab samuti rügemendi ülem, ning ilma wiimase sellekohase käsuta ei wõi rügemendikohus ühegi asja arutamist alata. Ta walwab ka asja käigu järele nimetatud kohtus, ja ükski otsus ei ole maksew ilma rügemendi ülema kinnitamata.

Rügemendikohtu moodustamine peab sündima seaduses ettenähtud korras. Rügemendikohtud asutatakse iga rügemendi juures, ehk wäeosade juures, mille ülematel on rügemendi ülemaga ühesugused õigused. Kohtud kannawad wäeosa nime-tust. Rügemendikohtu esimees määratakse pataljoni ehk diwisjonide ülematest ehk nende puudusel kompanii ülematest. Kohtu liikmed määratakse kompanii ehk eskadroni ülematest esimeses järjekorras, nende puudusel ka noorematest ohwitseridest. Kohtu esimees ja liikmed peawad olema hää ülalpida-

misega, kohtu poolt karistamata ja eeluurimise ehk kohtu all mitteseiswad ohwitserid. Rügemendikohtu asjaajaja määratakse samuti rügemendi ülema poolt ja see amet on rügemendi koosseisus ette nähtud, kuna esimees ja liikmed paika saavad oma alalise ameti järele. Esimees jääb ametisse üheks aastaks, liikmed kuueks kuuks, selle tingimisega, et üks nendest iga kolme kuu järele välja astub.

Need wäeosad, kellel ei ole, kas wastawate õiguste puudumise ehk wäiksearwulise koosseisu pärast, oma rügemendikohtu, alluwad teiste wäeosade rügemendikohtule pää sõjawäe ringkonna ülema korralduse järele.

Meil on nimetatud ülema õigused sõjaministril. Selle tõttu on ka sõjaministri päewakäsuga 20. jaan. 1923 a. nr. 29 ja 24. jaan. 1923 a. nr. 36 ära määratud wäeosade wahekord rügemendikohtutele allumise suhtes.

Selle päewakäsu järele alluwad :

- 1) 1-se jal. rügemendi kohtule: 1-se diwiisi staap, 1-se diwiisi laatsaret, Narwa linna komandantuur ja Narwa karantiin.
- 2) 5-da üksiku pataljoni kohtule: 1-se diwiisi intendantuur ja Wiru maakonna rahwawäe ja kaitseliidu ülema asutus.
- 3) 6-da jal. rügemendi kohtule: 3-da diwiisi staap ja Pärnu maakonna rahwawäe ja kaitseliidu ülema asutus.
- 4) 3-da suurtükiwäe rügemendi kohtule: Sakala üksik pataljon ja 3-da diwiisi intendantuur.
- 5) 10. jalgwäe rügemendi kohtule: Lääne maakonna, Saare maak. ja Järwa maakonna rahwawäe ja kaitseliidu ülema asutused, sõjawägede staabi kantselei ülemale alluwad asutused, sõjawäe warustusewalitsuse ja sõjawäe terwishoiuwalitsuse ülematele alluwad asutused.
- 6) Allohwitseride kooli kohtule: Korralduswalitsus, sõjaringkonnakohtu kantselei, sõjawäe prokuratuuri kantselei ja 1., 2., 4. jaoskonna ja majandusliste asjade kohtu uurijate kantseleid.
- 7) Inspektorite kantseleides ja neile otsekohe alluwates asutustes tekkiwad asjad antakse rügemendikohtusse wastawalt sõjariistale.

Sõjawäe ringkonna ülemale alluwates piirkondades ja wäeosades määrab wiimane oma äranägemise järele kindlaks alluwuse rügemendikohtutele.

Järelwalwe asjade liikumise ja õiglase toimetamise üle rügemendikohtutes, samuti nimetatud kohtu esimehe, liikmete ja asjaajaja tegewuse ja kohuste täitmise üle on pandud rügemendi ülema pääle.

Sõjaringkonnakohtul, samuti ka riigikohtul ei ole järelwalwe õigust rügemendikohtu asjaajamise üle, waid see allub läiesti rügemendi ja teistele kõrgematele wäeülematele, seepärast antaksegi kõik kaebtused selle kohtu tegewuse kohta rügemendi ülemale, kuid kaebtuse mitte-wastuwõtmise korral wõib seda wahetult sõjaringkonnakohtule anda, kes rügemendikohtu tegewust sel puhul wõib kontroleerida kohtupidamise korras ainult sisseantud kaebtuse piirides.

Rügemendikohtute otsuste suhtes on sõjaringkonnakohtul järelwalwe õigus ainult rügemendi oma ettekande põhjal ning ainult selle ettekande piirides.

Ülemwalwe rügemendikohtu üle allub kõrgematele riwülematele, kes inspektori waatuste ajal ja ka teistel juhtumistel rügemendikohtu tegewust peawad rewideerima.

Rügemendikohtu asjade õiglase ajamise ja otsustamise järele walwamise eesmärgiga on sõjawäe prokurööridele ja sõjawäe kohtunikudele õigus antud lõpuliikult otsustatud asju läbi waadata, S. M. ringkirjas 1884 a. nr. 6825, P. S. kohtu walits. ringk. 1886 a. nr. 1781 ja P. S. kohtu seletus 93/114 ettenähtud alustel. Niisuguse läbiwaatamise alla kuuluvad asjad:

a) milles kuritegude ja üleastumiste pärast on ette nähtud sõjanuhtlusseaduse järele paigutamine distsiplinaar-kompaniisse;

b) asjad, milles õigeksmõistew otsus järgnenud mittesüüdiwuse põhjusel;

c) kõik asjad, mis möödunud aastal ühel kahekuulisel perioodil läbi arutatud.

Läbiwaatamise alla käiwad asjad saadetakse rügemendikohtust sõjawäe prokuratuuri. Asja läbi waadates, walmistab prokuröör kokkuwõtte, mis sõjaministrile päewakäsus awaldamiseks ette kantakse.

Rügemendikohtu alla andes süüalust, saadab wäeülem wastawa päewakäsu ärakirja rügemendikohtule. Muud ettekirjutust rügemendikohus ei waja, aga ainult ettekirjutuse põhjal, ilma päewakäsuta, rügemendikohtul õigust ei ole asja arutamisele asuda.

Wäeosa ülemad, kellel rügemendi ülema õigused on, kuid oma kohut ei ole, annavad harilikus korras päewakäsu kohtu alla andmise üle ja saadavad päewakäsu ühes juurdlusega, süüaluse teenistuslehe ärakirjaga ja wäljawõttega kiidu- ja karistuseraamatust ja, kui tarwilik, warustuselehe ärakirjaga (warustuse pillamise asjades) wastawa rügemendi kohtusse selle rügemendi ülema kaudu, kus kohus asub, millele asi allub (S. M. p. nr. 30 — 1923 a.).

Kohtu alla andmise päewakäsus peab selgesti öeldud olema, missuguse teo eest süüdlane kohtu alla antakse. Toimetuse juurde lisatakse ärakiri, et rügemendikohus otsuse tegemisel üle ei astuks neist piiridest, milles rügemendi ülem kohtualust süüdistas, ja et kohtualune end kaitsmiseks teaks ette walmistada.

Rügemendikohus võib asja arutada ainult selles süüdistuses, mis ära tähendatud kohtu alla andmise päewakäsus, leides aga asja arutamisel uue süüdistuse, peab ta sellest rügemendi ülemale wastawa korralduse tegemiseks ette kandma.

Rügemendikohtu alla antawat asja läbi waadates ja end sellega tutwustades, märgib rügemendikohtu esimees ära isikud, keda käesolewas asjas tunnistajateks kohtu ette peab kutsutama. Kõik eeldawalt tarwilikud toimetused teeb rügemendikohtu esimees, s. o. kutsub välja süüaluse, awaldab temale kohtu alla andmise päewakäsu ning, teatades temale, missugused tunnistajad välja kutsutakse, kuulab ära wiimase soowiawalduse tema poolt uute tunnistajate wäljakutsumise kohta, samuti ka arwamise kaitseja kohta.

Rügemendikohtu esimehel on õigus oma hääksarwamise järele süüdlase poolt ülesantud tunnistajaid välja kutsuda ehk mitte, välja minnes arwamisest, kui palju uute tunnistajate seletused asja kohta käiwad ja oluliselt tähtsad on.

Päewakäsu kuulamise ja tunnistajate nimekirja teatamise üle wõetakse süüdlaselt allkiri (art. 576).

Kui wäljakutsutawate tunnistajate hulgas on isikud, kes kohtupidamise kohalt kaugel elawad, samuti ka kõrgemad riigiametnikud ja sõjawäelased (S. kp. s. art. 751 ja 588), siis teeb rügemendikohtu esimees korralduse nende ülekuulamiseks koha pääl, kas wastawa wäeosa ülema ehk politsei läbi, kohtu esimehe poolt kokkuseatud küsimuste järele (art. 577).

Rügemendikohtu esimees kannab rügemendi ülemale ette asja arutamisele määramise aja kohta, ja wiimane teeb korralduse kohtu kokkukutsumiseks (art. 578).

Kahjusaajad wõiwad asja arutamisesest osa wõtta isiklikult, ehk woliniku kaudu (art. 580), kellele teada antakse asja arutamisele tulemise aeg (art. 579).

Kõik wäeülemad on kohustatud wälja saatma omale allu- waid sõjawäelasi, kes rügemendikohtusse tunnistajatena ja süüalustena kutsutud. Wäljasaatmise kord on awaldatud sõja- ministri päewakäsu nr. 49, 1922 aastast.

Asja arutamisesest ei wõi rügemendi kohtunikud osa wõtta järgmistel juhtumistel :

- 1) kui kohtuliige, tema naine, sugulased otsejoones piira- mata, kõrwaljoones — esimeses neljas astmes ja hõim- lased esimeses kolmes astmes ja adopteeritud lapsed on asja osalised ;
- 2) kui kohtuliige on osa wõtnud korraldusest süüdlase kohtu alla andmises, wõi oli selles asjas uurija, ehk uurimise komisjoni liige, prokuröör, ühe asjaosalise wolinik, ehk on tunnistaja ;
- 3) kui kohtuliige on ühe asjaosalise hooldaja, ehk üks neist on teise asjade walitseja ;
- 4) kui kohtuliige ehk tema naine on ühe asjaosalise sea- duslik ligem pärija, ehk on nende wahel kohtuasju.

Pääle selle wõib kohtunikku kõrwaldada ka muil põhjus- tel, kui oletada wõib, et tal wõimata on täiesti erapooletult kohtuniku kohust täita, näiteks kui ta asjas juurdluse toime- taja olnud.

Neil kordadel peab kohtunik ise enne asja arutamist kõrwalduma. Kui aga seesugune asjaolu ilmsiks tuleb alles asja arutamisel, siis teeb rügemendikohus sellekohase mää- ruse, mille rügemendi ülem kinnitab ja uue kohtuniku määrab.

Rügemendikohtu istungid on awalikud, kui rügemendi ülemalt ja teistelt wäeülematelt, kes süüdlase kohtu alla annud, sellekohast korraldust asja kinniste uste taga kuulamiseks ei ole tulnud. Nimetatud wäeülematel on õigus asja arutamist kinniste uste taga nõuda, pääle asjade, mille arutamine juba seaduse järele awalikult ei wõi sündida, ja asjade, mida distsi- pliini kaitsmise mõttes ei ole soowitaw awalikult arutada. Seda korraldust wõib teha niihästi puhtsõjawäeliste, kui ka üldiste kuritegude arutamisel. S. kp. s. art. 539 põhjal peab rügemendikohus asju kinniste uste taga arutama järgnewais süüdistustes :

- 1) sõjawäe distsipliini rikkumises ;
- 2) süütegudes perekonna õiguste wastu ;

- 3) naisterahwa au haawamises, häbistawates ja kõlblusewastastes tegudes ;
- 4) kuritegudes, mis wõiwad saada algatud ainult kahjusaajate kaebtusel, kui pooled asja kinnist arutamist nõuawad.

Asja arutamisel, mis sünnib kinniste uste taga, wõiwad päältkuulajatena wiibida ainult sõjakohtute tegelased (ohwitserid ja ametnikud) ning kohtualuse ehk kahjusaaja palwe pääle nende omaksed ehk tuttawad, kuid mitte rohkem kui kolm iskut kummagilt poolt.

S. kp. s. art. 593 esimeses punktis ettenähtud kuritegude ja nende kuriteo asjade arutamisel, mis rügemendi ülema korraldusel kinniste uste taga sünnib, wõiwad päältkuulajatena wiibida ka kõik ohwitserid ja ametnikud.

Endise Wene seaduse järele (art. 595) ei olnud rügemendikohtus kohtualusel õigust kaitsjat palgata. Pidades seda kaitsmise õiguse rikkumiseks, on meie Ajutise Walitsuse otsuse põhjal 18. märtsist 1919 a. nimetatud artikkel kõrwale heidetud, ning kohtualusel on õigus üldisel alusel endale kaitsjat wõtta.

Kui asja arutamisel, wõi rügemendikohtu esimehe äranägemisel tarwidus tekib üht wõi teist tunnistajat, kes kohtu asukohast kaugel elutsewad, üle kuulata, samuti ülewaatusi wõi läbiotsimisi teha, ei tohi wäeülemad, kelle poole rügemendikohus sarnase nõudmisega pööranud, keelduda seda tegemast.

Kuid siinjuures peab tähendama, et wäeülem õigustatud on läbiotsimisi toime panema ainult tema walitsemise piirkonnas asuwates kohtades, kuna erakorteris ehk eramajas, mis sõjawäe asukoha piirkonnast väljas ja politsei wõimkonda kuulub, wäeülematel õigust ei ole läbiotsimisi toimetada, olgu siis, kui see sõjategewuse piirkonnas on (art. 644 ja 645).

Kohtukutsed, mis tunnistajatele politsei kaudu saadetud, peawad wiimase poolt kohtupäewaks tagasi saadetama. Kui politsei keeldub rügemendikohtu korraldusi kutse kätteandmises ehk teistes ettekirjutustes täitmast, siis on rügemendi ülem kohustatud politsei tegewusest wastawale kodanlisele prokuröörile ehk tema abile teatama (art. 657).

Rügemendikohus ei wõi asja, mis temale arutada antud, tagasi lükata ettekäändel, et käesolewas asjas süütõendused puudulikud on ehk wastaw seadus puudub. Kui kohus leiab, et asi rügemendikohtule ei allu, siis teeb ta sellekohase motiweeritud määruse, mille ta ühes asjaga rügemendi ülemale

ette kannab. Rügemendi ülem, olles nõus selle määrusega, saadab asja alluwuse järele ühes oma arwamisega sõjawäe prokuröörile.

Sõjawäe prokuröör, päri olles rügemendi ülema arwamisega ja arwesse wõttes, kuhu asi allub, teeb korralduse asja eeluurimisele andmiseks, ehk saadab selle kodanlisele prokuröörile, kui asi kodanlisele kohtule allub, ehk saadab asja (alluwuse korral rügemendikohtule) tagasi rügemendi ülemale, ehk ühes süüdistusaktiga sõjaringkonnakohtusse. Lahk-arwamiste puhul lahendatakse asi sõjawäe prokurööri ja rügemendi ülema wahel eelpool toodud korras (art. 558).

Kui asi rügemendikohtu toimetusest kõrwaldati ja eeluurimiseks sõjawäe ehk kodanlisele kohtu-uurijale saadeti, ühes wiilmase korralduse tegemisega, peab wäeülem ka rügemendikohtu alla andmise päewakäsu muutma. Neis asjades, kus süüdlane teisest wäeosast on ja ainult selle wäeosa rügemendikohtu alla anti, peab rügemendi ülem, kellele kohus allub, asja rügemendikohtu toimetusest kõrwaldamisest ja eeluurimisele andmisest kohtualuse ülemusele, samuti ka kohtu-uurijale teatama.

Kui asja arutamisel rügemendikohtus ilmsiks tuleb uus süüdistus, mis wäeülema kohtu alla andmise päewakäsus ette pole nähtud, ja selle eest raskem karistus ähwardab, peab kohus, selle pääle waatamata, et uuesti ilmsiks tulnud süüdistus samale kohtule allub, asja rügemendi ülemale tagasi saatma. Wiimane teeb korralduse täiendawa juurdluse toimetamiseks, ning asi saadetakse uuesti rügemendikohtule üldises rügemendikohtu alla andmise korras.

Asja arutamisel ilmsiks tulnud lohaküestest ja korratustest peab rügemendikohus rügemendi ülemale eraldi ette kandes teatama, mis alla kirjutatakse kohtu koosseisu poolt ja ette kantakse rügemendi ülemale ühes kohtu otsusega, Wäeülem teeb sel puhul wastawa korralduse: kui asi tema wäeosas sündinud, laseb juurdluse toime panna, kui teises wäeosas, siis teatab selle ülemusele süüdlaste wastutusele wõtmiseks.

Kohtualuste waimlise seisukorra järelkatsumine, kui seda tarwis, tehakse rügemendikohtu määruse põhjal. See määrus saadetakse rügemendi ülema poolt ühes toimetusega kodanlisse kohtusse (wastawasse rahukogusse, selle järele, missuguse rahukogu tegewuse piirkonnas asi sündinud).

Rahukogu toimetab kohtualuse waimlise seisukorra järelkatsumist Kr. kp. s. art. 355 põhjal. Hääleõiguslise isikuna wõtab sellest osa kas wäeülem ehk tema poolt saadetud esi-

taja. Rahukogu peab sõjawäe ülemale, kelle poolt asi järelkatsumiseks saadetud, teatama ajast, millal asi päewakorrale määratud.

Kohtusse kutsutud tunnistajad ja asjatundjad ehk tõlgid rahuldatakse nende nõudmise puhul päewarahadega, sõidukuludega ja tasuga tehtud töö eest, — sel puhul, kui nad seaduslikult oma soovi selleks awaldanud.

Need kulud wõetakse rügemendi eelarwesse ja maksetakse sõjaministeeriumi sellekohasest krediidist. Kulude ja tasu määramisest teatab rügemendikohtu esimees rügemendi ülemale ühes kohtu asjaajaja poolt kokkuseatud arwega, kes siis korralduse teeb summa wäljamaksmiseks rügemendi laekast.

Tunnistajate ja ekspertide tasud maksetakse endiste Wene seaduste järele, määral, mis Wabariigi Walitsuse poolt 12. aprillil 1920 a. wastuwõetud seaduses kindlaks määratud. Nimetatud seaduse artiklis 11 on öeldud: „Tunnistajatele määrab kohus iga ilmumise eest tasu 5—25 marka ja ekspertidele (asjatundjatele) 10-15 marka. Iseäralistel juhtumistel, kus ekspertide tegewus keerulisem ja pikemat aega kestab, wõib kohus neile ka suuremat tasu määrata, kui ülemal tähendatud. Pääle selle saawad tunnistajad ja eksperdid, kui nad kaugemal kui 15 wersta (kilomeetrit) ülekuulamise kohast elawad, tasu sõidu eest kohtu hääksarwamise järele tõsiste kulude kohaselt.“

Selle seaduse wiimasest osast, mis puutub sõidukulude tasumisse, on väga raske aru saada, mis tasu määramisel mitmel puhul raskusi on sünnitanud. Selle seaduse täpsest mõistest wälja minnes wõib kohus tasu määrata raudtee- ja laewasõitudel kolmanda, kui ka teise klassi tariifi järele, arwesse wõttes wäljakutsutud isiku sotsiaalset seisukorda. Makswa S. kp. s. art. 705 ja 706 kohaselt 12. apr. 1920 a. wastuwõetud seaduse tõttu kohus toimetada ei saa.

Mis puutub rügemendikohtusse tunnistajatena wäljasaadetud sõjawäelastesse, siis tuleb toimetada sõjaministri päewakäsu nr. 49 p. 5 kohaselt järgmiselt: ohwitseridele tasub kohus sõidukulud 3. klassi tariifi järele, kindlustades neile 50% hinnalanduse 2. klassis sõitmiseks. Päewaraha maksetakse ohwitseridele, kes lihttunnistajatena kohtusse kutsutud, üldisel alusel kõigi tunnistajatega. Sama päewakäsu põhjal komandeeritakse sõdurid kohtusse üldistel alustel selle wäeosa poolt, kus nad asuwad, warustades neid lit. A-ga, mille järele nad ka komandeerimise päewaraha omast wäeosast peawad saama.

Arwesse wõttes, et kõik kulud, mis süüdistusaja uurimisega ja arutamisega kaasas käiwad, süüdimõistetule pääle pan-

nakse, on wäeülemad, kelle wäeosast tunnistaja kohtusse saatmine kuludega seotud, kohustatud kulude summat kohe pääle asja arutamist kohtule teatama, seda kohtukulude arwesse wõtmiseks.

Politsei ja teised ametnikud, kelle pääle seaduse järele kohused kuritegude awalikuks tegemises pandud, samuti sõjawäelased, kes neid kohuseid täidawad, rahuldatakse kohtu poolt sel puhul, kui nad kohtu-uurija juurde ehk kohtusse kutsutakse asjades, mis nende poolt alustatud ehk juureldud, päewarahadega ja sõidukuludega sel määral, nagu ametiasjus komanderitutel (S. kp. s. art. 1132). Sõdurite kohta see seadus maksew ei ole.

Sõjawäe- ja eraarstidele tasutakse kohtusse kutsumise korral nende kulud samal alusel (S. kp. s. art. 1131).

VII. Rügemen-dikohtu otsuste kinnitamine.

Rügemen-dikohtu otsused kinnitab selle wäeosa ülem, mille juures nimetatud kohus asub ja tegutseb. Sellesama wäeosa ülem kinnitab ka rügemen-dikohtu otsused sel puhul, kui süüalune temale alluwa wäeosa kohtu alla antud teise ülemuse poolt rügemen-dikohtu puudumisel (S. kp. s. art. 679 ja sõjaminstri päewakäsk nr. 30 p. 4 — 1923 a.). Kohtuotsuse kinnitamise õiguse andmisega on seadus wäeülematele eriti wasutusrikka ülesande teinud, arwesse wõttes, et kohtuotsuse kinnitamine on wiimane akt rügemen-dikohtu pidamises, sest rügemen-di ülema poolt kinnitatud otsus on lõpulik.

Seaduses ettenähtud juhtumised, mil kinnitatud rügemen-dikohtu otsused tühistatud ja asi uuendatud wõib saada, on järgmised :

- 1) Olemata süü- ehk kuriteo eest süüdimõistmisel ja üldse andmete ilmsikstulemisel süüdimõistetud süütause kohta, ehk kohtu wea läbi raskema karistuse määramisel, kui toimepandud kuriteo eest määrata wõis.
- 2) Waledokumentide ehk waletunnistuse awalikuks tulemisel, kui kohtuotsus nendele oli rajatud.
- 3) Otsuse kinnitamisel rügemen-dikohtule mitte-alluwas süüteo asjas.

Neil juhtumistel tühistatakse rügemen-dikohtu kinnitatud otsused riigikohtu määruse järele, kuhu asi sõjaminstri poolt ette kantakse. Pääle selle pole riigikohtul õigust kinnitatud

otsuseid tühistada, kui selle tarwiliku leiab olewat, waid ainult sel korral, kui süüalusele rügemendikohtu poolt sarnane karistus on määratud, mis seaduses ette pole nähtud, ehk missuguse karistuse alla süüalune seaduse järele ei käinud (S. kp. s. art. 702).

Andes wäeosa ülemale kohtuotsuse kinnitamise õiguse, paneb rügemendikohus ühes sellega tema pääle kohuse otsust sisuliselt ja wormiliselt kontroleerida, silmas pidades seejuures mitte ainult teenistuse ja distsipliini huwisid, waid ka õiguse mõistmise põhimõtteid ja kaebealuse huwisid.

Rügemendikohtu otsus lõpulikul kujul, pääle allakirjutamist kohtu koosseisu poolt, saadetakse ühes toimetusega ja kaebtusega, kui see süüdimõistetule poolt sisse antud, mitte hiljem kui järgmisel päewal wäeosa ülemale kinnitamiseks.

Oma äranägemise järele wäeosa ülem:

- 1) kas kinnitab kohtuotsuse,
- 2) muudab seda oma wõimuga,
- 3) ehk annab asja uuesti läbiwaatamiseks sõjaringkonna kohtule.

Kinnitatud kohtuotsus, pääle kodanliste isikute tsiwiilnõudmistele, kui need rahuldatud ei ole rügemendikohtu otsusega, pööratakse täitmisele.

Rügemendi ülem wõib kohtuotsust muuta temale isiklikult antud wõimu piirides sel juhtumisel:

- a) kui kohtu poolt süüdlasele on määratud distsiplinaar karistus, mis puhul wäeülem oma äranägemise järele wõib walida teist distsiplinaar karistuse liiki, ehk karistust kergendada kuni maksimumini wõi vähendada miinimumini, kuid mitte üle astudes temale antud distsiplinaar-wõimu piiridest;
- b) kui otsusega on määratud süüdimõistetule karistus sõjanuhtlusseaduse järele, siis on otsuse kinnitajal õigus karistust vähendada ühe wõi kahe astme wõrra, ehk üle minna järgmisele madalamale karistusele, kui kõrgemas karistuses ei ole wastawat astet. Kõrgendada karistust ei ole wäeülemal siin õigust (S. kp. s. art. 679). Siin ei wõi tähendamata jätta, et rügemendikoh- tul ei ole õigust karistuseaja arwesse wõtta seda aega, mis süüdimõistetule kuni otsuse mõistmiseni wahi all wii- binud ehk distsiplinaarselt ära kannud, kuid wõib otsuse tegemisel wäeülemale esineda eestkostmisega eeldawalt wahi all oldud aja arwesse wõtmise üle terwelt ehk osalt.

Rügemendikohtul enesel ei ole õigust oma äranägemise järele karistust vähendada, ehk küll süüalune mõnesuguste asjaolude tõttu karistuse pehmendust ära teeninud, pääle juhtumiste, mis üles loetud sõjanuhtlusseaduse art. 102, 109 jne., s. o. neil kordadel, kui seaduses eneses pehmendamine ette on nähtud. Rügemendikohtul on aga õigus sel korral, kui ta leiab, et süüdimõistetud karistuse kergendamist ära teeninud, esineda rügemendi ülemale sellekohase ettepanekuga, kuid ikkagi neis piirides, mis rügemendi ülema võimupiirkonda kuuluvad.

Nagu Wene pääsõjakohtu seletustest näha, võib wäeülem siiski niisugust rügemendikohtu otsust kinnitada, kus eksikombel karistust on pehmendatud ühe ehk kahe astme wõrra, s. o. selles pehendamise piiris, mis rügemendi ülema võimkonda kuulub, kui otsuse kinnitaja ise pehendamisega päri on.

Mitte rahul olles rügemendikohtu otsusega ehk soowides käiku anda süüdimõistetud kaebtusele, jätab wäeülem otsuse kinnitamata ja saadab asja oma motiweeritud otsusega sõjaringkonnakohtule arutamiseks apellatsiooni korras (S. kp. s. art. 680). Oma rahuldamatuse põhjused motiweerib wäeosa ülem omas esitises sõjaringkonnakohtule, ära tähendades seadust, millel nõudmine asja uuesti arutada põhjeneb. Selle nõude mittetäitmine sisaldab olulist seaduse rikkumist, sest sõjaringkonnakohtul puudub wõimalus oma otsust hiljem motiweerida, täites S. kp. s. art. 974 nõuet.

Rahuldamatuse põhjuseks võiksid olla järgmised asjaolud:

- 1) et kohtualune on süüdi mõistetud puudulikkude tõenduste waral;
- 2) et kohtualune on õigeks mõistetud selle pääle waatamata, et tema süüdimõistmiseks küllalised andmed olid;
- 3) et kohtu poolt määratud karistus liig kerge on;
- 4) ehk ümberpöördukt — liig raske;
- 5) et süüdimõistetule on ebaõige karistus määratud selle pääle waatamata, kas see süüdimõistetud kahjuks wõi kasuks sündinud; tihti juhtub, et rügemendikohtud määravad sõduritele ohwitseride karistused, seadusest walesti aru saades;
- 6) et kohus on rikkunud kohtupidamise wormisid;
- 7) et asi rügemendikohtus ilmsiks tulnud andmete põhjal üldse ei allunud sellele kohtule;

- 8) et rügemendikohus ei ole õieti otsustanud kroonu kahju küsimuse juures. Wiimasel juhtumisel, kui wäeosa ülem leiab otsuse muus osas rahuldawa olewat ja ainult tsiwiilnõudmise suhtes asja sõjaringkonnakohtule uuesti otsustamiseks tahab saata, siis tuleb ikkagi otsus muus osas kinnitada.

Asja edasiandmisest sõjaringkonnakohtule peab rügemendi ülem rügemendikohtule teatama.

Tähtaeg asja arutamise ja kinnitamise ehk sõjaringkonnakohtusse edasisaatmise wahel on kolmepäewaline, kuna asjades omawoliliste lahkumiste (S. N. S. § 131) ja parandamata halwa ülalpidamise üle (S. N. S. art. 191) see peab sündima mitte hiljem kui ühe päewa jooksul (S. kp. s. art. 681). Sellest tähtajast mitte-kinnipidamine ei mõju otsuse seadusejõusse astumise õigusesse, kuid toob kaasa wäeosa ülema isikliku wastutuse asja asjata kinnihoidmise pärast.

Süüdimõistetul on õigus rügemendikohtu otsuse pääle edasikaebtust sisse anda ainult enne otsuse kinnitamist, kuna hiljem sisseantud kaebused tagajärjetuks jääwad.

Nii süüdimõistetul kui ka kahjusaajal on õigus rügemendikohtu otsuse pääle edasi kaewata, kuid edasikaebamise tingimised on süüdimõistetul ja kodanisel nõudjal mitmesugused.

Kahjusaajad wõiwad kaewata niihästi kohtu kui ka rügemendi ülema tegewuse pääle ja nimelt:

- a) konfirmeeritud rügemendikohtu otsuse pääle (lause);
- b) rügemendi ülema otsuse pääle, kui see kohtuotsusega rahuldatud ei ole (seletus);
- c) kahjusaaja lause (otsõw) mitte-wastuwõtmise pärast rügemendi ülema poolt (kaebtus);
- d) rügemendikohtu aeglase toimimise pääle (kaebtus).

Rügemendikohtu poolt kuulutatakse kahjusaajale, kui ta tsiwiilnõudmisega on esinenud, kohtuotsus lõpuwormis ühes rügemendi ülema otsusega, otsuse kinnitamise ehk kinnitamata jätmise kohta, mispärast kahjusaaja kindlaks määratud päewal kohtusse kutsutakse (S. kp. s. art. 683). Rügemendikohtu esimees seletab ära otsuse kuulutamise juures kahjusaajale lause sisseandmise korra, ning wiimasele jääb õigus öö-päewa jooksul teatada oma soowi lause sisseandmise kohta (S. kp. s. art. 684). Kui kahjusaaja selleks tähtajaks ei ole teatanud, kas ta tahab lauset sisse anda wõi mitte, kaotab ta täiesti õiguse lause sisseandmiseks (S. kp. s. art. 685).

Lauset sisse andma on kahjusaaja õigustatud ainult selle otsuse osa kohta, mis puutub kahjutasu rahuldamisega, kuna muu otsuse osa peale kahjusaaja lausuda võib ainult sel puhul, kui kahjutasu saamise õigus selle läbi on kannatanud.

Isikliku wahekorra süüasjades (teotamine, teoga ja sõnaga haavamine) on kannatajal õigus lauset sisse anda otsuse peale ka selles osas, mis puutub karistusse enesesse, kui süüalune on õigeks mõistetud ehk süütoele mitte wastawalt karistatud (S. kp. s. art. 687).

Lause sisseandmise tähtaeg on seitsmepäewane ja peab sisse antama rügemendikohtusse, kusjuures tingimata peab ära tähendatud olema kahjusaaja nimi, elukoht, millega ta otsuses rahul ei ole ja mida nimelt soovib.

Seletus rügemendi ülema otsuse peale antakse samuti seitsme päewa jooksul rügemendikohtule. Kaebtused lause mitte-wastuwõtmise üle antakse sõjaringkonnakohtule seitsme päewa jooksul. Kaebtused rügemendikohtu aeglase tegewuse ning üldse kõik kaebtused selle kohtu tegewuse üle antakse rügemendi ülemale. Kaebtusi wõiwad wiimasel juhtumisel rügemendi ülemale anda niihästi kahjusaaja, kaebelune kui ka ametiasutused.

VIII. Wäeülemade osawõtt sõjaringkonnakohtu asjadest.

Järgmine sõjakohtu instants on meil sõjaringkonnakohtu, mis töötab täiesti Wene protsessuaal seaduste põhjal.

Sõjaringkonnakohtu seisab koos alalistest ja ajutistest kohtu liikmetest. Esimesi on ühes kohtu esimehega kolm ja nimetatakse juriidilise eriharidusega ohwitseridest. Ajutised liikmed määratakse wäeosade ohwitseridest selle järele, kuidas tarwidus nõuab.

Ajutisteks liikmeteks wõiwad olla ohwitserid, kes ei seisa uurimise ja kohtu all, ehk ei ole karistatud kohtu otsusega niisuguste seadusewastaste tegude eest, millele kinnipidamine pääwahis järgneb, ühes mõnesuguste teenistuse õiguste kitsendamisega, ehk raskemad karistused.

Ajutised liikmed kinnitab sõjaminister neist ohwitseridest, kes diwiisi ehk teiste wäeosade ülemate poolt ette pandud. Ajutiste kohtu liikmete kandidaatide nimekirjad peetakse diwiisides ehk teistes wäeosades (mis diwiisi ülematele ei allu).

Kohtu istungite ajal komandeeritakse ajutised liikmed kohtu asukohale, wabastatakse oma otsekohästest ameti kohustest ning rahuldatakse komandeerimise puhul päewaraha-dega üldisel alusel.

Neil juhtumistel, kui kohut peetakse rügemendi ülemate, ehk neile wastawate õigustega ohwitseride üle, määratakse sõjaministri poolt ajutised liikmed kindralitest, rügemendi ülematest ehk wiimastele wastawate õigustega ohwitseridest.

Kui aga kohut tuleb pidada kindralite üle, siis määratakse eesistujaks üks riigikohtu liigetest ning liigeteks — sõjaringkonnakohtu esimees ja neli kindralit.

Sõjaringkonnakohtu istungid kohtu asukohal peetakse tarwiduse järele, kuna väljasõidu istungid kohus vähemalt kaks korda aastas peab kohtupidamiseks teistes sõjawäe asupaikades.

Korrapidajateks kohtuistumistele määrab garnisoni ülem ühe ohwitseri ja sõdurid, kes kohtu esimehe käsutusse asuwad.

Wangide kohtusse toimetamine ja ärawiimine wangistuskohtadesse lasub linna komandandi ehk selle asetäitja pääl, kes ka wastutaw on korratuste eest, mis wangide konwoerimise juures ette wõiwad tulla.

Wäeülem, andes asja sõjaringkonnakohtu kätte, ei lõpeta sellega oma tegewust nimetatud kohtu alal. Pääle asjale käigu andmist sõjaringkonnakohtu poolt järgneb terve rida korraldusi, mida wäeülemal tuleb täita.

Kõige esiteks tuleb süüalusele anda, kui see wäeosas alal on, süüdistusakti ärakiri, tunnistajate nimekiri, kohtunikkuude ja prokuröride nimekiri ja ärakiri erasüüdistaja kaebtusest (kui asi toimib niisuguse kaebtuse põhjal).

Nende dokumentide kättesaamisel teatatakse kohtualusele, et temal S. kp. s. art. 728 põhjal seitsme päewa jooksul õigus on teatada, kas ta on endale kaitsja walinud, wõi soowib, et see kohtu poolt määratakse, ning kas soowib omalt poolt kohtusse wälja kutsuda uusi tunnistajaid, pääle nende, kes nimikirjas tähendatud, ära seletades, et uute tunnistajate ülesandmisel peab kohtualune teatama nende nime, perekonna- ja isanime, elukoha ning seletused asjaolude kohta, mida need kohtus peawad tõendama. Selle kohta seatakse protokoll dokumentide kättesaamisest toimetaja poolt kokku ja kirjutatakse kohtualuse poolt olla.

Seitsmepäewalise tähtaja kestwusel peab kohtualune oma soowid protokollki kandmiseks teatama, ning nende soowide awaldamisest wõib ka kohtualuse kaitsja osa wõtta.

Seitsmepäewaline tähtaeg loetakse kuni tähtpäewa kella 24-ni, kusjuures arwesse wõetakse pühad ja puhkepäewad, kuna sel juhtumisel, kui tähtaja lõpupäew pühapäewa pääle langeb, tähtaeg järgmisel päewal lõpeb.

Kuritegudes, mis ette nähtud sõjanuhtlusseaduse artiklites 98,100 — 3. jagu, 110, 117, 118 ja 119 ja S. N. S. art. 91 tähendatud juhtumistel, on see tähtaeg kahekümnenelja tunni-line.

Rügemendikohtu asjades, mis apellatsiooni korras sõjaringkonnakohtule arutamisele saadetud, ei ole kohtualustel õigust uute tunnistajate wäljakutumist nõuda.

Wahi all peetawatele kohtualustele antakse süüdistusakti ärakiri kohtu liikme kaudu kätte.

Kohtualused wõiwad oma kaitsjateks ka ohwitseri walida, kes wastawad samadele nõuetele, mis ajutiste kohtu liikete kohta makswad, milleks wäeosa ülem oma nõusoleku peab andma.

Kohtusse wäljakutsutawate isikute wäljasaatmine kuulub täiesti selle wäeülema kohuste piiridesse, kellele alluwas wäegas wäljakutsutaw sõjawäelane teenib.

Kohtusse wäljasaatmise kord on täiesti seesama, nagu kohtu-uuriija juurde wäljakutumise puhul kirjeldatud. Sõjaministri päewakäsus nr. 49 — 1922 a. on lähemalt kirjeldatud kohtusse wäljasaatmise juhtnõõrid. Selle päewakäsu punkti kohta, milles öeldud, et sõjawäelased, kes kohtusse on saadetud sõjaministeeriumi huwides, riigi kulul komandeeritakse, — tuleks seletada, et selles on ette nähtud juhtumised, kui wäljakutsutawad sõjaministeeriumi nõudmiste asjades jne. kohtusse komandeeritakse, mitte aga tunnistajatena üldistes kuriteo asjades, sest wiimasel juhtumisel tasub tunnistajaile - ohwitserile sõjaringkonnakohus sõidukulud üldisel alusel teiste tunnistajatega.

Tunnistajad - sõdurid saadetakse sõjaringkonnakohtusse wäeülema poolt sõidupilet lit. A-ga, kuna S. kp. s. art. 1141 põhjal peab wäeülem kohtule sõdurite komandeerimisega kaasaskäiwatest kuludest teatama nende wõtmiseks kohtukulude arwesse.

Arwesse wõttes, et rahuajal sõjaringkonnakohtus tunnistaja isiklik ilmumine asja arutamisele tingimata tarwilik, ilma milleta asja üldse wõimalik pole arutada, peawad wäeülemad tunnistajate wäljasaatmises iseäranis hoolsad olema, sest kohtul on õigus ka kõik kulud, mis asja edasilükkamise tagajärjel

tekkinud, selle pääle panna, kelle süü läbi asja arutamine edasi tuli lükata.

Sagedasti korduwad juhtumised, et wäeosa ülema poolt kohtusse saadetud sõjawäelased sinna sugugi ei ilmu; kohus oma poolt sõjawäelastele mingisugust karistust määrata ei saa, kuid on õigustatud wäeosa ülemalt nõudma ilmumata jäänud tunnistaja karistamist distsiplinaarteel, kui see ilma seadusliku põhjusega kohtusse ilmumise eest kõrwale on hoidnud.

Seaduslikud kohtust puudumise põhjused on üles loetud S. kp. s. art. 452, 458, 481, 482, 483 ja 812 ja on harilikult kohtukutse teisel pool üles tähendatud, ühes nende tagajärgedega, mille alla süüdlane langeb põhjendamata ilmumattuse pärast.

Pääle distsiplinaar-karistuse pannakse ka kohtukulud, mis asja edasilükkamise pärast tekkinud, süüdlase-tunnistaja pääle.

Sõja ajal, kui wäeosad lahinguliinil wiibiwad, on tunnistajate kohtusse saatmisel kergemad tingimised; wäeülem võib ühel ehk teisel põhjusel tarwilikuks pidada tunnistajat kohtusse saatmata jätta, ning kohtul on ka siis võimalik tunnistaja seletusi awaldada eeluurimise toimetusest.

Nagu waremalt tähendatud, maksab kohus tunnistajatele ohwitseridele tasu selleks krediteeritud summadest, kuid tasu saamiseks on seadus teatavad tingimised pannud, nimelt, et tasunõudja oma soowi tasu saamise kohta peab kohtule awaldama kohe pääle ülekuulamist kuni kohtu resolutsiooni wäljakuulutamiseni (S. kp. s. art. 1143), kuna hilisemad soowiawaldused tagajärjeta jäetakse.

Kohtu wäljasõidu istungite korral, pääle nende lõppu, võib sõjaringkonnakohtu toimetusi kohaliku wäeülema korraldusse jätta kuni kassatsiooni tähtaja lõppemiseni. Sel juhtumisel võib wäeülema korraldusse jäetud asju isikud lugeda, kellel kassatsiooni andmiseks õigused on, s. o. kohtualune, tema kaitseja, tsiivil nõudja ehk selle wolinik, erakaebaja ning sõjawäe prokuröör ehk tema abid. Toimetuste lugemine ülemaal tähendatud isikutele, pääle sõjawäe prokurööri ja tema abide, on lubatud ainult kantslele ametniku juuresolekul. Pääle kassatsiooni tähtaja lõppu saadetakse toimetused wäeosa ülema poolt kohtusse.

Kassatsiooni kaebtuste wastuwõtmine süüdimõistetuilt käib samuti wäeülema kohuste piirkonda. Wastuwõetud kassatsiooni kaebtusele teeb wäeülem oma allkirjaga kinnitatud märkuse sisseandmise aja kohta. Wahi all wiibiwad kohtualused annawad kaebtused karauli ülemale, kes nimetatud märkuse

päale peab tegema ja komandandile kohtusse edasisaatmiseks ära andma.

Neis asjades, milles sõjaseaduse maksmuşel kassatsiooni tähtaeg 24-tunniline on, peab wastuwõtja märkuses juurde lisama ka kellaaja.

Tihti kirjutatakse kohtualuste poolt teadmatuse pärast kassatsioonikaebtused sõjaringkonnakohtu nimele, mille tagajärjel neile, kui walesti adresseeritutele, käiku ei anta. Wäeülem, kes kassatsioonikaebtust wastu wõtab, peab selle juures kaebaja tähelpanu juhtima puudustele, mis kaebtuses silma paistawad. Nende kõrwaldamiseks olgu siinkohal tähendatud, et kassatsioonikaebtus kirjutatakse Riigikohtu nimele ja antakse sisse sõjaringkonnakohtusse, kassatsioonikaebtusele peab alla kirjutama kaebaja ehk tema wolinik.

Päale nimetatud korralduste käiwad wäeülemate kohustestesse ka igasuguste õienduste, ärakirjade, wäljawõtete saatmised kohtu nõudmise pääle, kohtu määruste ja teadaannete kuulutamised süüalustele, asjatundjate ehk arstide kohtusse komandeerimised, kui kohtul nende järele tarwidus tekib, jne.

Ehk küll S. N. S. art. 62 järele iseseiswalt oma otsuse peab tegema süüdlase poolt kroonule tehtud kahju kohta, siiski peawad wäeülemad tsiwiilnõudmistega süüaluste wastu esinema. Wäga tihti peab kohus kroonu kahju küsimuse lahtiseks jätma sellepärast, et ülemus küllalt hoolikalt ei ole püüdnud kroonu kahju täpselt kindlaks teha. Hiljem, kui otsus juba tehtud, wõib wäeülem süüdlaselt kahju kas administratiiw teel, ehk kodanlise kohtu läbi sisse nõuda.

Neis asjades, kus ülemus tsiwiilnõudmistega on esinenud, peab kohus nõudjale teatama asjale käigu andmisest, asja arutamise päewast jne. Asja arutamisel wõib wäeülem isiklikult ehk oma woliniku läbi esineda.

IX. Kohtuotsuste täitmine.

Kohtuotsuse seadusejõusse astumisega lõpeb kohtu tegeuus ning algab täidesaatwate organide töö. Kohtuotsuste täidesaatja sõjawäes teeniwa süüdimõistetu üle on sõjawäe ülemus ja sõjawäe prokuröör.

Rügemendikohtu otsused astuwad süüdimõistetu suhtes seadusejõusse pääle rügemendi ülema kinnitamist, kuna kahju-saajate, kui kodanliste nõudjate, suhtes otsus seadusejõusse astub:

- 1) kui nad öö-päewa jooksul soovi pole awaldanud lause (otsõw) sisseandmiseks;
- 2) kui nad 7 päewa jooksul ei ole rügemendikohtu otsuse pääle edasi kaewanud, ehk lauset sisse andnud (S. kp. s. art. 696).

Seadusejõusse astunud rügemendikohtu otsused täidab wäeülem, kelle wäeosa juures rügemendi ehk sellele wastaw kohus asutatud, kohe pääle otsuse seadusejõusse astumist.

Kohtuotsus awaldatakse wäeosa päewakäsus, ning ärakiri otsusest saadetakse sel puhul, kui süüdimõistetute teisest wäeosast on, wäeosa ülemale täitmiseks (S. kp. s. art. 699).

Otsuse täitmisel loetakse karistuse aja arwesse see aeg, mis süüdimõistetute wahi all wiibinud otsuse tegemise päewast seadusejõusse astumise päewani, kuna neil, kes wahi all ei wiibinud, karistuse aega lugema hakatakse sellest päewast, mil nad tegelikult karistuse aja kandmisele asuwad (S. kp. s. art. 699¹).

Pääle otsuse täitmist saadetakse rügemendikohtu poolt kriminaal-politsei pääwalitsusele karistusteade karistatud isiku kohta wormi järele, mis kohtuministeriumi poolt 1920 a. kinnitatud.

Seadusejõusse astunud sõjaringkonnakohtu otsus saadetakse sõjawäe ülemusele sõjawäe prokurööri kaudu ja saadetakse kohe pääle kättesaamist täide.

Kohtuotsuste täitmine lükatakse edasi ainult juhtumistel, kui tekib takistus nende täidewiimisel, kas juriidilistel wõi faktilistel põhjustel, ja nimelt:

- a) kui süüdimõistetute otsuse täitmise ajal haige on, siis lükatakse otsuse täitmine edasi kuni tema terweksaamiseni;
- b) kui ilmub wajadus otsuses määratud karistust asendada mõne teise wastawa karistusega;
- c) kui süüdimõistetute süüdistatakse teises kuriteos, mille järele ta raskema karistuse alla langeks kui käesolewa otsusega määratud;
- d) kui süüdimõistetute ära on põgenenud, siis lükatakse täitmine edasi kuni tema ülesleidmiseni, kuna rahaline nõudmine tema waranduse pääle pööratakse.

Nagu öeldud, täidab sõjaringkonnakohtu otsuseid sõjawäe ülemus üheskoos sõjawäe prokuröoriga. Kohtuotsused, milles kohtualused õigeks mõistetud, karistusest wabastatud ehk karistatud noomitusega, märkusega ehk hoiatusega — täidab kohus iseseiswalt, pääle otsuse seadusejõusse astumist.

Kõik korraldused kohtuotsuse täitmises, pääle eelpool nimetatud kordade, kuuluvad sõjawäe ülemuse ja sõjawäe prokurööri kohuste hulka; wiimasele saadetakse kohtu poolt otsuse ärakirjad, kes omakorda need laiali saadab wäeülemale ja korralduswalitsusele awaldamiseks sõjaministri päewakäsus (ohwitseride ja ametnikkude suhtes) (S. kp. s. art. 1100).

Kohtuotsuste täidewiimine pannakse wahetult selle wäeülema pääle, kelle wõimuga süüdlane kohtu alla anti, kuid selle äraolekul — garnisoni ülema ehk komandandi pääle (S. kp. s. art. 1101).

Kohtuotsused neis asjades, mis kohtu kätte antud sõjaministri ehk riigikohtu korraldusel, täidetakse sõjaministri poolt.

Toimetused, mis politsei korraldusi nõuawad, nagu süüdimõistetute saatmine kodanlisse wangihoonesse, ehk walwe alla wõtmine on pandud politsei pääle (S. kp. s. art. 1102).

Sõjawäe prokuröör, jäädes järelwalwajaks kohtuotsuste täitmise üle, wõib igal ajal korraldusi teha otsuse täitmispeewatwates küsimustes, ning otsuse täidesaatjad peawad täpselt jälgima sellekohaseid sõjawäe prokurööri korraldusi (S. kp. s. art. 1107).

Otsuse täitmisest peawad wäeosa ülemad sõjawäe prokuröörile teatama (S. kp. s. art. 1109).

Arusaamatused ja raskendused, mis ilmuwad kohtuotsuste täitmisel, lahendab sõjaringkonnakohus, mispärast otsuse täitjad sellekohaste teadaannetega sõjawäe prokurööri kaudu on kohustatud esinema.

Mis puutub üldiselt kohtuotsuste täitmisel, siis tekib otsuse täidewiimisel tegelikus elus wäga palju raskusi, millest ilma juhtnööride saamata wõimata on üle saada.

Siinkohal katsume tähtsamate ja alati wõimalikkude juhtumiste kohta juhtnööre anda.

Kõige esiteks tuleks juhtida tähelpanu juhtumistele, kui wastawate karistusasutuste alalisel ehk ajutisel puudusel otsustel kujul, kuidas kohus seda teinud, wõimata on täita. Nagu ülemal tähendasin, pannakse otsuse täitmine sel puhul seisma ja sõjawäe prokurööri kaudu tehakse sõjaringkonnakohtule ettepanek karistuse asendamiseks teise wastawa karistusega.

Samuti wõib ette tulla mitmesuguseid juhtumisi, kus täidesaatjale raskusi teeb otsuste täitmine wastawalt kinnipidamise korrale.

Sõjaministri päewakäsuga 27. aprillist 1922 a. nr. 180 käsatakse karistuse määramisel ja täidewiimisel järgmisi ajutisi

juhtnööre, mis kokku kõlastatud sõjakohtupidamise ja sõjanuhtluse seadustega, silmas pidada :

- 1) Sunnitöö ja wangirood täidetakse wastawate kodanliste prokurööride kaudu, kuna süüalused õiguste kaotuse puhul sõjawäes teeniwate nimekirjast maha kustutatakse (w. S. k. s. art. 1119 ja 1122).
- 2) Sõjanuhtlusseaduses ettenähtud kindluse wangistus täidetakse pääwahis. Reshiim on ette nähtud S. s. k. raam. XVII, art. 1, märkus 2 lisa.

Sõjanuhtlusseaduses ettenähtud sõjawäe üksikwangistus arwatakse ümber arestiks wee ja leiwa pääle, juhtnööriks wõttes S. N. S. art. 59 lisa (ajut. juhtnöörid üksiku kinnip. sõjaw. wangim. asendamiseks).

Kodanlisse türmi mõistmise puhul tuleb kohtutel karistus ümber arwata, nagu S. N. S. art. 8 lisa ja märkus 1 ette nähtud, kusjuures distsiplinaar-rood täidetakse harilikus korras ja sõjawäe üksikwangistus tuleb ümber arwata, nagu käesolewa päewakäsu p. 4 ette nähtud.

Uues nuhtlusseaduses, Nuhtlusseaduses ja Rahukogu Nuhtlusseaduses ettenähtud arest tuleb asendada, nagu S. N. S. art. 8 lisa märkus IV ette nähtud. Sõjawäe üksikwangistus tuleb asendada p. 4 põhjal.

Sõjakohtud, reserwi lastud isikutele karistust sõjanuhtlusseaduse põhjal määrates, peawad karistuse ümber arwama kodanlise karistuse pääle S. N. S. art. 8 lisa märkus VII põhjal.

Kui sõjakohus mingisugustel põhjustel (terwislised ja muud) wõimaliku ei leia olewat karistust ümber arwata lühikeseajaliseks arestiks wee ja leiwa pääl, tuleb karistus ümber arwata kodanlise türmi aja pääle ja seda täita distsiplinaar-roodu juures asutatud wangirühmas (w. S. N. S. art. 8 lisa märkus VII).

Sõjakohtud peawad neid juhtnööre käsitades oma otsuses lõpukaristuse ära tähendama, mille täitmisel wastaw ülem korralduse teeb.

Distsiplinaar-roodu mõistetud isikud tulewad ühes kohtuotsuse ära kirjaga, märkusega mis ajast karistuse algust lugeda (kohtuotsuse päew wõi wahi alla wõtmise moment, kui kohtualune kohtu istumisel weel wahi all ei wiibinud) ja tarwilikkude dokumentidega distsiplinaar-roodu ülema korraldusse üle wiia (w. sõmin. pwk. nr. 1176, 1201—1920).

Kohtu poolt mõistetud arest tuleb täita kohalistes garnisoni pääwahtides ja kus see wõimata on — Tallinna komandandi kaudu. Wahialused, kes wee ja leiwa pääl karistust kannawad, peab wõimalikult üksikutesse kambritesse paigutama, igatahes mitte kokku teistsuguste wahialustega. Arest wee ja leiwa pääle täidetakse distsiplinaar-määrustiku art. 74 p. 2 ettenähtud korras (walge kartser, leib, sool, wesi, kohwi ja tee iga päew. Soe toit kahe päewa järele kolmandal päewal. Magamine paljastel naridel. Suitsetamine keelatud).

Tegewas teenistuses seiswaid sõjawäelasi ei tule mitte kodanlistesse wangimajadesse paigutada, wälja arwatud juhtumised, mil süüdistatakse kuritegudes, kus karistus õiguste kitsendustega ähwardab wõi sarnane otsus kohtu poolt tehtud on ja kohtualuse teiste wangidega koos pidamine pääwahis eeluurimise tarwiduse wõi wangi ülespidamise tõttu soowitaw pole.

Sõjawäelased, kes karistust ära kandma on saadetud, jääwad alale oma wäeosa nimekirjadesse (S. Seaduste Kogu XVII r. art. 4 ja sõjaministri pwk. A 109 (23 a.).

Need süüdimõistetud ja distsiplinaar-kompaniisse paigutatud sõdurid, kes sääl määratud töödeks kõlwulised ei ole, kannawad karistuse ära distsiplinaar-kompanii juures asutatud wangiosakonnas kodanlise türmi kohaselt.

Edasi tekitawad arusaamatusi õiguste ärawõtmise ja kitsendusega kaasaskäiwad tagajärjed, mis puutuwad eriti sõjawäe alasse.

Kõigi õiguste ja iseäraliste õiguste ja eesõiguste kaotamisega karistatud sõjawäelased kaotawad õiguse wabadusristi ja muude aumärkide, ordenite ja mälestusrahade pääle, mis neilt ära wõetakse ja korralduswalitsusse saadetakse (S. kp. s. art. 1114).

Süüdimõistetud ja karistatud kindluse wangistuse asemel paigutamise distsiplinaar-wäeossa üldiste süütegude eest, samuti ka ohwitserid ja ametnikud; kes reameesteks alandatud, kaotawad õigused ordenite ja muude aumärkide pääle, wälja arwatud need, mis saadud wahwuse eest (wabadusrist) ja sõjategewusest osawõtmise eest (wabadussõja mälestusmärk).

Reameesteks alandatud ohwitseri ja ametnikke ei jäeta teenima samasse wäeossa, waid paigutatakse ümber.

Mõnesuguste õiguste ja eesõiguste kaotamisega teenistuse alal kaotab süüdimõistetud;

- a) kaprali ja allohwitseri nimetuse;
- b) lisapalga saamise õiguse;

c) aumärkide saamise õiguse kuni nende õiguste tagasi saamiseni.

Mõnesuguste iseäraliste õiguste ja eesõiguste kaotamine toob kaasa keelu järgmise aukraadi saamiseks väljateenitud aja eest kuni iseäralise ülemuse kiiduwäärilise atesteerimiseni.

Kohtuotsuste täitmine selles osas, mis puutub riigile tehtud kahju, kohtukulude, samuti rahatrahwi sissenõudmisse, kuulub täiesti wäeosa ülema iseseiswa tegewuse hulka.

Mis puutub kohtuotsuste täitmisse kahju sissenõudmise osas, siis on seni wäga palju arusaamatusi tekkinud lihtsalt teadmatuse pärast. Sageli on wäeülem selles osas otsused täitmata jätnud arwamisel olles, et mujal nende täitmiseks samme astunud. Selle tõttu on meie wabariigi algusest saadik suurem osa sõjaringkonnakohtu otsuseid nõudmise suhtes weel praegu täitmata, ning täitmist alustatakse alles siis, kui riigikontroll selle pääle tähelpanu on pööranud. Wäeosa ülematel tuleks läbi rewideerida kõik süüdistusasjad, mis nende poolt möödunud aastate jooksul kohtu alla antud, ning nõudmise osas otsuste täitmisele asuda.

Rahalised nõudmised kohtuotsuse järele pööratakse kõige esiteks süüdimõistetu rahalise tasu — palga — pääle, tsiwiil kohtupidamise seaduses ettenähtud korras (art. 1085—1090). Rahalise nõudmise tasumiseks võib ülemus ise kinni pidada palgast, elukalliduse maksust, gradifikatsioonist, pensionist ja kõigist muist wõlglastele maksetawaist summadest, arwesse wõttes palga suurust ja perekonna seisu, kas pool, kaks wiien-dikku, kolmandik ehk weerand osa.

Kui wõlg suur on ja isiklikest sissetulekutest tasutud ei saa, pööratakse nõudmine tema waranduse pääle kas administratiiw ehk kohtu teel.

Selleks wõtab sõjawäe ülemus sõjaringkonnakohtust täitmiselehe wälja, mis kaaskirjaga rahukogu tsiwiilosakonnale edasi saadetakse kohtupristawi kaudu täitmisele pööramiseks, kusjuures sissenõudjale õigus jäetakse ühte ehk mitut sissenõudmise abinõu walida.

Kohtu poolt pääle pandud rahatrahwid nõutakse sisse kodanlistes kohtutes kohtupristawite kaudu. Sõjawäes võib seda samuti esite wõlglaste sissetuleku pääle pöörata ja äärmisel juhtumisel talitāda just samuti, kui kahjutasu sissenõudmisel.

Siinjuures olgu tähendatud, et sõduri palga pääle wäeülemal õigust ei ole nõudmist pöörata, waid sõdurite suhtes tuleb seda otsekohe warandusega teha.

Kohtukulude [sissenõudmise korra kohta ei ole S. kp. s. ühtegi juhtnööri antud. Sellepärast tulewad need lugeda riigimaksude hulka, mis wastuwaidlemata korras sisse nõuda tulewad. Kui wõlglane maksujõuetu on, siis seatakse kokku sellekohane akt, mis otsekoheste maksude pääwalitsusele saadetakse. Riigi wõla sissenõudmise järele walwab nimeetatud pääwalitsus, millele kohus, kui kohtukulude sissenõudmine täitmisele pööratakse, sellekohase teadaande saadab. Mis puutub kohtuotsuse järele eraisikute kahjutasuks wäljamõistetud summadesse, see ei kuulu wäeülemate tegewuse piiridesse. Tsiwiil kohtupidamise seaduse art. 925 põhjal ei alustata tsiwiil nõudmise kohta käiwat kohtuotsuse täitmist mitte muidu, kui nõudja enese algatusel, kes selle tarwis kohtust täitmiselehe isiklikult ehk enese wolitaja läbi wälja wõtab ja tsiwiilkohtu kaudu täitmisele pöörab.

Mis puutub mitmesugustesse senati seletustesse nende nõudmiste kohta käiwate küsimuste kohta, siis oleks wäga otsarbekohane mõned neist tuua.

Näiteks, kui wõlglaselt korraga sisse nõuda tuleb tasu tehtud kahju eest ja kohtukulud, nõutakse esmalt kahjusumma ja siis juba kohtukulud.

Wahialuste tööga teenitud rahatasu pääle ei wõi nõudmist pöörata.

X. Asja uuendamine.

Kriminaal asja on wõimalik uuendada mitte üksi sel puhul, kui asi eeluurimise ajajärgus lõpetatud, waid ka siis, kui see juba kohtu poolt on otsustatud ja otsus seadusejõusse astunud.

a) Asjades, mis lõpetatud eeluurimise ajajärgus.

Asja lõpetamine eeluurimise ajajärgul wõis sündida esiteks neil faktilistel põhjustel, mis siis wäeülema sellekohase korralduse aluseks pidid olema ja nimelt:

- 1) süütõenduste puudus;
- 2) kaelakohtulise jälgimise seaduslikkude tingimuste puudumine, s. o. eelmõistu (prejuditsiaal) küsimuse lahendamatus kodanlise ehk waimuliku kohtu poolt;
- 3) kahjusaaaja kaebtuse puudumine (asjades, mis ainult kahjusaaaja kaebtuse põhjal wõiwad algatud saada).

Wäeülema korraldus asja lõpetamise kohta saab neil korradel jõu ainult faktiliste põhjenduste suhtes, ning uute faktiliste põhjenduste — uute süütõenduste, kaelakohtulise jälgimise tingimiste — awalikuks tulemisel peab kohtulik jälgimine süüdlase wastu uuendatama ja waremalt asja lõpetamise kohta tehtud korraldus jõu kaotama.

Teine lugu on aga siis, kui asja lõpetamise põhjused mitte faktilistes, waid puhtõiguslistes põhjendustes seisid, see tähendab — asja lõpetamises kuriteo koosseisu puudusel, amnestia ja iganemise pärast, missugustel juhtumistel wäeülema korraldus asja lõpetamise kohta lõpulikuks jääb.

b) Asjades, milles kohtuotsus juba olnud.

See, kes seadusejõusse astunud kohtuotsusega õigeks mõistetud, ei wõi seaduse järele uuesti sama kuriteo pärast uurimisel ega kohtu poolt wastutusele wõetud saada, kuigi uued süüdtõendawad asjaolud pärast ilmsiks on tulnud (S. k. s. art. 230). Samuti ei wõi ka samadel tingimustel süüdimõistetu uuesti wastutusele wõetud saada, kui hiljem ilmsiks on tulnud süüd raskendawad asjaolud (S. kp. s. art 231.)

Kuid mõlemate juhtumiste pääle ei laienda seaduseandja nimetatud seadust sel puhul, kui ilmsiks tuleb, et kohtuotsus oli rajatud kuritahtlikele walealustele.

Tsiteerides seda seaduse sõnadega, käib see nii: „Kui kohtu läbi on tunnustatud, et warem tehtud otsus oli wõltsimise, äraostmise ehk mõne muu kuriteo tagajärg, ja kui ilmsiks tulewad asjaolud süüdimõistetu süütause ehk raskema karistuse kandmise kohta, kui ta ära teeninud“.

Süüta süüdimõistetu õiguste jaluleseadmiseks on õigustatud asja uuendamine kahel wiimasel juhtumisel.

Kohus wõib ka wahest eksida ja süütuid süüdlasteks mõista, missugust eksitust wõimalikuks tuleb pidada. Sellepärast on õigus asja uuendada, ning selleks on täiesti seaduslik alus sel puhul, kui awalikuks tulewad uued asjaolud süüdimõistetu süütause kohta ehk süüdimõistetu karistuse kannamise kohta raskemal määral, kui kordasaadetud kuriteo eest seaduses määratud.

Asja uuendamise seaduslikke aluseid ei ole palju ja neid wõib üksikult üles lugeda.

Esiteks, kui kohtuotsus on tehtud kohtu poolt, millele asi ei allunud.

Näiteks arutas rügemendikohus asja, mis seaduse järele oleks sõjaringkonnakohtule allunud.

Teiseks, kui otsus oli wõltsimise, äraostmise ehk mõne teise kuriteo tagajärjeks.

Wõltsimine, äraostmine ehk mõni muu kuritegu wõib olla — dokumentide wõltsimine, waletunnistuste andmine tunnistajate asjatundjate ja üldse isikute poolt, kelle tegewus wõis mõju awaldada kohtumõistmise pääle, samuti ka kaebelaluse ebaõiged teated oma perekonnanime, nime, seisuse kohta, mille tagajärjel ta kas mittewastawa kohtu poolt ehk mittewastawa karistusega karistatud saanud, näiteks andis sõdur ennast ohwitserina üles ja sai selle läbi ohwitseridele määratawa karistuse osaliseks.

Äraostmise all tuleb mõista õigusemõistmise rikkumist kohtunikude poolt omakasu ehk teiste isiklike huwide mõttes.

Kolmandaks, süüdimõistmisel olemata süü- ehk kuritegude eest ja üldse süüdimõistetu süütause awalikuks tulemisel ehk *paskema* karistuse kandmisel kohtu wea läbi, millest ülemal juba räägitud.

Neljandaks, kui mitu isikut ühe ja sama kuriteo pärast mitmesuguste otsustega süüdi on mõistetud (S. kp. s. art. 1056 p. 1).

Wiiendaks, kui süüdimõistetu on tunnistatud ebanormaalseks kuriteo kordasaatmisel ja sellega mittesüüdiwaks (S. kp. s. art. 659, 423, 424).

Pääle selle tunneb sõjakohtu protsessuaalseadus weel ühte asja uuendamise liiki, nimelt asja uuendamist sel puhul, kui wastutusele wõetu wastu teenistuslalalistes kuritegudes süüdistus lõpetatud on amnestia ehk tema surma puhul. Seadus jätab amnesteerimise ja kohtualuse surma puhul — esimesel juhtumisel kohtualusele, teisel tema omastele — õiguse nelja kuu jooksul riigi piirides ja aasta jooksul neile, kes wäljamaal, nõuda asja uuendamist.

Kriminaalasjade uuendamiseks on nõutawad järgmised olulised tingimused:

1) et asja uuendamise aluseks oleks ilmsiks tulnud uued asjaolud ja

2) et esitised asja uuendamise üle oleks avaldatud ainult otsuse otsuse seadusejõusse astumist.

Sellepärast peavad uued asjaolud olema niisugused, mille otsuse tegemise ajal kohtule täiesti teadmata olid, ja peavad selle olema tõendusejõulised, see tähendab ei seisa mitte ainult oletustes, vaid kindlais faktides.

Järelkult, tunnistajate tunnistuse ebatõelisus ja dokumentide võltsimine võib olla ainult siis asja uuendamise põhjuseks, kui vastutusele võetud isikud kohtu otsusega süüdi on mõistetud.

Asja uuendamise kord rügemendikohtu asjades on kindlaks määratud S. kp. s. art. 700 järele, milles on öeldud, et otsuste tühistamine ja asja uuendamine on võimalik ainult riigikohtu otsuse järele, kuhu asi selleks sõjaministri poolt saadetakse.

Sõjaringkonnakohtu asjades on uuendamise kord üles loetud S. kp. s. art. 1057—1063 ja teostatakse samuti sõjaministri ettepaneku läbi riigikohtule, viimase otsuse põhjal.

Kellel on asja uuendamise nõudmise õigus?

Asjad võivad uuendatud saada kõigepäält süüdimõistetud tema woliniku ja sugulaste ja hõimlaste algatusel ning prokuratuuri ja wäeülemate nõudmistele pääle. Sellekohase esitusega võivad esineda ainult need wäeülemad, kellest ripub asja jälgitamine, s. o. kelle korraldusel asi eeluurimisel lõpetati ehk kes kohtu alla andmist teostas.

Nimetatud wäeülemad peavad esitise asja uuendamise puhul esinema täiesti alluwuse järjekorras kuni sõjaministrini. Süüdimõistetud aga võivad palwega pöörata kas wäeülemale poole ehk otsekohe riigikohtusse.

Asja uuendamist, kui sugulased seda nõuawad kadunu au jaluleseadmiseks, ei takista ka süüdimõistetud surm, ja asja igenemine (S. kp. s. art. 1059)

Asja uuendamise puhul tühistatud kohtuotsuse täitmine pannakse sellest silmapilgust seisma ning kuni asja lõpuliikl otsustamiseni walitakse kohtu eest kõrwalehoidmise takistuseks wastaw abinõu.

Nagu sellest kõigest näha, on asja uuendamise kord, waatamata kohtualuse pääle, täiesti ühesugune.

Lõpuks, arwesse wõttes, et rügemendikohtu asjades wäe-
a ülematel, kellele nimetatud kohus allub, rügemendikohtu
pärase organisatsiooni ja iseloomu tõttu laialdane wõlitus
süüandmete ja -olude hindamisel, niihästi kohtu alla and-
ise kui ka otsuse kinnitamise juures, peab ka rügemendi-
kohtu otsuste uuendamise palwete otsustamine eelkäiwalt
rügemendi ülema hääksarwamisest läbi käima.

Allikad: Швейковскій Уставъ воен. судебный.

„ Права и обязанности воин. началь-
никовъ.

Щегловитовъ, Уст. угол. судопроизводства.

Кузминъ-Караваевъ, Воен. угол. право.

Огневъ, Воинск. уст. о нак.

Prantsuse sõjawägi uue organi- satsiooni järele. *)

Mõndagi huwitawat pakuvad meile andmed prantsuse nüüdisaja sõjawäe kohta. On ju Prantsusmaal, kes ilmasõja võitjana lõpetanud, kõige rohkem võimalusi kui ka põhjus pidada oma sõjawäge moodunud sõja kogemuste najal esimese järgu hääduses. Võitja kaotused ilmasõjas olid niivõrd räägitud, et teist korda sääraselt kannatada käiks Prantsusmaale ülejõu. 10 paremat põhja-ida departemangu muutusid sõja läbikõrbeks, riigi rahaasjandus on korratuses. Siin mõned arvud lahingväljadel langenuid 1.364.000, inwaliide 740.000, haavatuid 3.000.000, wange 430.000; kaotatud 85% metallkaewandustest; häwitatud 594.000 elumaja, 20.000 wabrikut, 5.000 kilomeetrit raudteed; rüüstatud maaala, kust Prantsusmaa sai üldarwuga wõrreldes, 94% willasaadusi, 80% terast, 70% suhkrut, 60% siidi, 55% kiwisütt ning kust wõeti sisse riigimaks 18,5%. Riigiwõlg kaswas 35 miljardi frangi päält 221 miljardi pääle.**) Wõrreldes 1911 aastaga on rahwa arw 39.604.992 päält kahanenud 38.100.617 pääle (1921 a. rahwalugemine). Need arvud kõnelewad selget keelt, ja Prantsusmaa tahab

*) Loeng Sõjakoolis ohwitseride kursustellija Ohwitseride Keskkogu ruumides weebruaris 1923.

Allikad: „Wissen und Wehr“ 1922. Berlin.
„France Militaire“ 1922 ja 1923. Paris
„Woina i mir“ 1922. Berlin.
„Wojennõi Sbornik“ 1922. Belgrad.
„Militär-Wochenblatt“ 1922. Berlin.

**) 4.056.500 puuda ehk 4.057 wagunitäit kulda.

ulewiku sõjas Saksamaaga — teda peletab Saksa rewanschi tung — wõita mitte oma territooriumil, waid wõimsa löögiga sõda waenlase maale üle wiia ja säääl ta wõimalikult lühema ajaga lõpetada. Selleks peab aga tugew ja hästi organiseeritud ning õpetatud sõjawägi käepärast olema, mille loomisele Prantsusmaa on asunudki.

Euroopa - Prantsusmaal, 1919 aastal Saksamaa küljest liidetud Elsass-Lotaringia ühes arwatud, on 551.000 ruutkilomeetrit pinda ja 39.000.000 elanikku. Asumaadest kuuluvad Prantsusmaa alla: Alshiir, Tunis ja Maroko. See on ühes Sahaara kõrbeni ulatawa tagamaaga n. n. prantsuse Põhja-Aafrika. Siis kuuluvad weel Prantsusmaa alla Ida-Aafrika (Madagaskari saar ja Somalimaa), Lääne-Aafrika, Ekwatoriaal-Aafrika, $\frac{2}{3}$ endisest Saksa Kameruni asumaast, $\frac{1}{3}$ end. Saksa Togo asumaast, Siiria, Indohiina, maad Antillidel (Martinique, Guayana), Uue-Kaledonia saarte grupp Waikses ookeanis ning weel mõned wäiksemad asundused, — kokku 10.600.000 □ klm. pinda ühes 55.500.000 elanikuga. Prantsusmaa üldine suurus oleks siis 11.100.000 □ klm. pinda ja 94.500.000 elanikku, millest pooled wärwilised.

Prantsuse sõjawäel on hiilgaw ja wõidurikas minewik, aluseks — wanad ning kindlad traditsioonid. Karl VII pani 1448 a. esimesena aluse prantsuse alalisele sõjawäele, mis juba Louis XIV ajal tugewaks muutus ja hiljem Napoleon I-ga eesotsas üle terve Euroopa (wälja arwatud wenemaa) walitses. Nagu teada, kawatses Napoleon I oma sõjawäe abil kogu maailma Prantsusmaa alla heita. Pääle Napoleon I wõimu kokkuwarisemist tuli prantsuse sõjawäe arenemises seisak, mis oli tema üheks lüüasaamise põhjuseks 1870/71 a. sõjas. Pääle nimetatud sõda organiseeriti Prantsuse sõjawägi uuesti ja warsti muutus ta jälle eluwõimeliseks ja tugewaks. Kättemaksmise iha ja wihawaen Saksamaa wastu ühendas omawahel rahwast ja sõjawäge; ei olnud ohwrit, mida rahwas poleks häämeelega oma sõjawäe jõu kõwendamiseks tahtnud tuua. Ühenduses tulise patriotismiga wõimaldas see prantsuse sõjawäele ilma sõjas 4 aastat tugewamale waenlasele mehiselt wastu panna ja wõita.

Praegu elab prantsuse sõjawägi ülemineku aega. Organisatsioon ja wägede liigitus pääle ilmasõja lõppu oli kuni wiimase ajani pea samasugune nagu 1914 aastalgi. Et aga sõjawäe üldarwu wähenemisel (kolme aasta meeste asemel teeniwad praegu kahe aasta mehed) on tekkinud tarwid pidada suuremat üksuste arwu (Rheini armee, lähema ida armee), tekkis prantsuse sõjawäes palju „auke“, mida raske oli endise organisatsiooni juures kinni toppida: üle 200 walge pataljoni sai

deformeeritud, selle asemel aga on, 1914 aastaga võrreldes, juurde tulnud üle 200 pataljoni värvilist sõjaväge; paljud diivisid ning jalgväe ja kahurväe rügemendid Euroopa-Prantsusmaal seisavad koos ainult kaadritest.

Ülesloetud puudused peab nüüd uus sõjaväe organisatsioon kõrvaldama.

1921 a. kewade ja suwe jooksul, pääle küsimuse põhjalikku harutamist, töötas prantsuse sõjaministeerium lõpulikult välja ja andis edasi Saadikute Kogusse rea seadluste projekte sõjaväe uue organisatsiooni kohta. Nendes projektides kõneldatakse sõjaväe kaadritest ja arwust, sõjaväe komplekteerimisest, ohwitseride ja allohwitseride korpusest ning kindralstaabi teenistusest.

Parlamendi juures olew alaline sw. komisjon kindral Castelnau eesistumisel waatas esitatud seadluste projektid läbi ja kiitis nad ilma suuremate muudatusteta hääks. Komisjoni liige kolonel Fabre seadis kokku sel puhul põhjaliku ettekande, ning märtsis 1922 a. algas parlament uute seadluste projektide harutamist.

Uus sw. organisatsioon pakub huwi ka meile, sest 1) ta on kokku seatud kuulsamate prantsuse sõjaväe autoriteetide poolt (marshalid Foch, Pétain ja t.), 2) ta on kokkukõlas läinud ilmasõja kogemustega ja 3) Prantsusmaa kui sõjaliselt kõige tugewama riigi waated ja doktriinid leiawad praegu kogu Euroopas kõige suuremat tähepanu. Poola ja Tsheho-Slowakkia kõrgemad sw. õppeasutused on organiseeritud prantsuse sw. õppejõudude kaasabil täielikult prantsuse eeskujule järele.

Allpool toome teadete järele, mis on wiimasel ajal ilmunud väljamaa sw. ajakirjanduse weergudel, pääjõontes prantsuse sõjaväe uue organisatsiooni põhimõtted. Teadagi, et need andmed ei saa täielikud olla.

Uue organisatsiooni põhimõtted.

Organisatsiooni väljatöötamisel peeti järgmist silmas: 1) Prantsusmaa pääwaenlaseks jääb tulewikus ikkagi Saksa-maa. 2) Prantsusmaa ei ole weel senini teiste suurriikidega lepinguid sõlminud ja sellepärast on wõimalik, et Prantsusmaal tuleb Saksamaaga rind rinna wastu wõidelda. 3) Sõjaväe ülesandeks on Versailles' rahulepingu põhjal kindlaks määratud Prantsuse riigipiiride kaitsmine, sundides ühtlasi sakslasi täitma kõiki rahulepingu tingimusi, pääasjalikult rahalisi.

4) Prantsuse sw. piiriks on kuni 1934 aastani Rheini jõgi.
5) Saksamaa pole veel senini lõpulikult desarmeeritud. Edaspidi väheneb aga Saksamaa sõjaline jõud iga aastaga, sest tema väljaõpetatud meeskonna arv saab alaliselt kahanema, kuna nooremate aastate sõjawäeline väljaõpetamine on piiratud Versailles' rahulepinguga. 6) Euroopa riikide poliitiline gruppeerimine ei ole veel lõpulikult selgunud.

Parlamendi sw. komisjoni ettekanne peatub pikalt iga ülalnimetatud punkti juures.

„Prantsuse ja Saksamaa poliitiline ja strateegiline seisukord — ütleb ettekanne — on meie võidu läbi muutunud Prantsusmaa kasuks. Saksamaa on kaotanud strateegilise baasi tugewa pääletungi alustamiseks, mida tema 43 aasta jooksul piiri mööda omale walmistanud.

Praegu on kaotsi läinud kõik mobilisatsiooni ja koondamise abinõud, mis Saksamaa oli kogunud Rheini wasakule kaldale. Tema ei saa enam tarwitada Rheinil olewaid sildu. Tema mobilisatsiooni ja koondamise aparaat on jõe taha surutud“.

Mis puutub Saksamaa desarmeerimisse, siis rõhutab ettekanne, et pääle oma wõimu kolme pääallika, nimelt Rheini sildade, laewastiku ja oma liitlaste, kaotamist on Saksamaa sunnitud rahulepingu põhjal loobuma väljaõpetatud meeste suurte tagawarade pidamisest, mida ettekanne arwab palju tähtsama olewat, kui sõjapidamise tehniliste abinõude — kahurite, kuulipildujate, lennukite jne. häwitamine.

Kui Versailles' rahuleping wiimse paragrahwini täidetakse, siis jääb Saksamaal 12 aasta pärast järele kõigest 160.000 meest, kes pääle ilmasõja lõppu on sw. teenistusest läbi käinud. 25 aasta pärast saab väljaõpetatud meeste arv olema mitte üle 320.000. Sama aja jooksul suudab Saksamaa ette walmistada kõigest 9.000 ohwitseri.

„Kui aga arwesse wõtta — öeldakse ettekandes edasi — et 15 aasta pärast ilmasõjast osawõtnud meeste kaadrid ja tagawarad, mida Saksamaa praegu ikkagi wõiks kasutada, wananewad ehk hoopis ära kaowad, siis on rahulepingu täitmise tagajärg see, et 15 a. pärast ei ole Saksamaal käepärast mingisuguseid tõsiselt väljaõpetatud koosseise. Pea kõik nooredmehed jääwad sõjaliselt välja õpetamata. Ja ainult siis lahkume meie Rheini kallastelt“.

Teiselt poolt arwab ettekanne, et kõik Saksamaa jõupingutused saawad sihitud olema isoleeritud seisukorrast wäljapääsemiseks, samuti saab Saksamaa püüdma leida omale tarwilisi liitlasi nii maal kui ka merel.

Nähtawasti sunnibki wiimane asjaolu prantslasi wäga ette-
waatlikud olema oma sõjawäe arwu vähendamise küsimuse
suhtes ja hoidma alal palju suuremaid sw. kaadreid, kui seda
tarwis wõidetud ja desarmeeritud Saksamaa hirmus hoid-
miseks.

Selgusetus Saksamaa tulewases ülespidamises ja Euroopa
üldises poliitilises seisukorras andis end selgesti tunda
Washingtoni konwerentsil, kus Prantsuse delegatsiooni esimees
Briand motiweeris oma walitsuse seisukohta sõjawäe mitte-
wähendamise suhtes järgmiselt: 1) „On olemas „kaks Saksa-
maad“ — üks rahuarmastaja ja demokraatlik, teine — Saksa-
maa, kes läinud sõjast pole saanud mingit õpetust, kes hoiab
alal kõik oma ennesõjaaegsed kawatsused, kõik Hohenzoller-
nide püüded; 2) Euroopas on praegugi olemas „palju suitse-
waid kraaterid, mis tõendawad, et tulepurskawad mäed pole
kaugeltki veel kustunud“.

Iseäranis mõistatuslik olla Wenemaa ülalpidamine. „Mil-
leks hoiab tema nii suuri sõjawägede tagawarasil ja sar-
nast arwurikast sõjawäge? Mida kawatseb teha Saksamaa, et
Wenemaad uuesti tasakaalu wiia ja teda siis ära kasutada.
Selle kohta ei tea meie midagi ette aimata“ ...

Nagu komisjoni ettekandest näha, on uus sw. organi-
satsioon üldise poliitilise selgusetu orientatsiooni tõttu ainult aju-
tine. See organisatsioon näeb ette sõjalise probleemi lahenu-
dust mitte rohkem kui 15 a. pääle (Rheini kallaste üleandmine
Saksamaale). Pääle seda peawad praeguse sw. organisatsiooni
põhimõtted uuesti kaalumise alla tulema ja neid peab siis
niiwõrd muudetama, kuiwõrd seda nõuab tollaegne Euroopa
poliitiline ja sõjaline olukord.

Teenistuse aeg ja komplekteerimine.

Enne kui uues seaduses ettenähtud sõjawäe koosseisu
harutama hakata, peatame lühidalt teenistuse aja, komplektee-
rimise ja prantsuse noorsoo eelsõjawäelise ettewalmistuse
juures.

Praegune üldine sw. teenistuse kohustus kestab 30 aastat
(wana seaduse järele 28 a.) — alates 20 kuni 50 aastani.
Sellest:

1¹/₂ aastat tegewat teenistust (warem 3 a.), [nibles),
2 aastat pikaajalist puhkust sõjaministri käsutuses (dispo-

16¹/₂ aastat reserwis (warem 11 a.) ja
11 aastat maakaitsewäes (warem 14 a.).

Disponibles annawad walitsuse käsutada kuni 500.000 wäljaõpetatud sõdurit; nende abil wõib kiires korras läbi wiia prantsuse sõjawäe osalise mobilisatsiooni.

Reserwisoleku jooksul kutsutakse mehed üks kord kahekuulisele kordamisõppusele.

Kui clukord nõuab, wõiwad kõik meeskodanikud 20—50 a. wahel lipu alla kutsutud saada, ka need, kes kunagi warem sõjawäes pole teeninud. Peretoitjaid ja ainsamaid poegi ei wabastata sw. kohustusest — wanemad ja toidetawad pereliikmed saawad poja ehk toitja äraoleku ajal riiklist toetust. Wiie- ja rohkem liikmelise perekonna wanemale pojale tegewäe teenistus saab lühendatud 12 kuuni — üks abinõudest, millega tahetakse tõsta sündiwust. Perekondi, kus wanemad pojad teeniwad 12 kuud, on weidi üle 15.000.

Ajapikendust lubatakse mitte ainult üliõpilastele, waid ka põlluharijatele ja kõigile kvalifitseeritud töölistele. Ajapikenduse load uuendatakse iga aasta.

Wabatahtlikka wõetakse wastu 15 aastast.

Igal tegewäe sõduril on õigus saada aasta jooksul 20 päewa puhkust; need, kes enne sõjawäkke astumist on läbi teinud n. n. sw. eelettevalmistuse kursuse, wõiwad saada 45 pw. puhkust aasta jooksul.

Sõjawäkke kutsumine sünnib kaks korda aastas — esimene poolaasta 10. mail ja teine poolaasta 10. nowembril. Selle tõttu ühe ja sellesama aasta meeste õpetamine sünnib mitmesugustes tingimustes. Noorem poolaasta wabastatakse tegewäe teenistusest 10. oktoobril, wanem poolaasta 10. augustil.

Ühe aasta nekrutite arw on 250.000. Sw. kohusliste ühe aasta meeste arw on küll palju suurem. Nii oli neid 1921 a. 396.700 meest (339.400 Prantsusmaalt ja Elsass-Lotaringiast ning 57.300 Alshiirist ja Tunisist); sellest arwust oli 27% teenistuseks kõlbmatuid, nii et lõpulik nekrutite arw jäi 250.000 pääle kindlaks, millest 2.800 meest laewastikku määrati ja 10.000 ajapikendust said. Silmas pidades Prantsusmaa rahwarwu wähenemist, wäheneb see nekrutite arw aastate jooksul, ning 1934 a., s. o. 20 aastat pääle ilmasõja algust, ei saa nekrutite arw Prantsusmaal olema üle 200.000 mehe.

Asumaade pärismaalased moodustawad ise sõjawäe. Pärismaalaste kasutamine oleneb käepärast olewatest kaadritest — rohkearwuline kaader moodustab koloniaalsõjawäe tugewa

juukere. Kaadriteks on kohalikku keelt oskavad prantslased. Koloniaalsõjawäe loomisel tuleb arvesse võtta, et prantslaste ja pärismaalaste kultuurtasapindade vahe on väga suur.

Pärismaalaste üldarvu juures = 55.500 000 oleks võimalik rahuajal lipu alla kutsuda 555.000 meest, kui iga 100 elaniku pealt võtta 1 nekrut. Pärismaalaste tegewäe teenistus kestab 4 kuni 5 aastat. Niisuguse koloniaalsõjawäe loomine nõuab rohkearvulist üleajateenijate korpust — 55.500 üleajateenijat pärismaalaste seast ja prantslastelt mitte alla $\frac{1}{4}$ sõjaväe üldarvust.

Lõpulikult ei ole veel selgunud, missuguses kujus uus seadlus lahendab koloniaalsõjawäe küsimuse.

Kaugete asumaade jaoks on määratud iseäraline 80.000-linene koloniaalarmee. Selle armee hulka kuulub 10.106 suurune Siiria kontingent.

Pärismaalaste nekrutite arv oli 1922. aastal 80.000 meest. Nagu näha, ei kasuta sw. teenistuse suhtes Prantsusmaa praegusel ajal täiel määral oma asumaade rahwaid, ja seda allikat jätkub temale väga pikaks ajaks, et tasakaalu alal hoida soovitava sõjawäe arvu ja oma pikkamisi väljasurewa „walge“ rahwa wahel.

Noorsoo füüsiline arendamine ja eelsõjawäeline ettevalmistus.

Et tarbekorral maksimumi hästi väljaõpetatud sõjawäge välja panna ja selle juures siiski tegewat teenistusaega vähendada, algas Prantsusmaa juba enne sõda oma noorsugu — nii poiss- kui tütarlapse — sõjawäe teenistuseks füüsiliselt ette valmistama. Pääle ilmasõja lõppu ei unustatud seda küsimust, waid wõesti ta uuesti üles ja wiidi kawakindlalt ning energiliselt ellu. Töötati välja eriseadus, mille parlament maksma pani. Selle huwitawa ja meile, Eestile, esimese järgu tähtsusega seaduse sisu on kokkuwõetult järgmine :

Mõlemast soost noori prantslasi — poisslapse alates 6 aastast kuni sõjawäkke astumiseni ja tütarlapse alates 6 a. kuni kooli lõpetamiseni — arendatakse füüsiliselt ja valmistatakse ette seadusliselt kinnitatud täpikäälse kawa järele.

16 eluaastast alates kuni sõjawäkke astumiseni järgneb sellele füüsilisele ettevalmistusele noortemeeste n. n. eelsõjawäeline ettevalmistus. Wiimane koosneb kolmest üksikust arenemisjärgust:

I-ses arenemisjärgus on ette nähtud nooremehe keheline arendamine ja temale sw. teenistuse põhimõtete selgestegemine;

II-ne arenemisjärk pakub noortele meestele keskkoolis õppimise ajal teadmisi, mis allõhwitserile tarwilikud, ja

III-as arenemisjärk walmistab noorimehi kõrgema hariduse saamise ajal tagawarawäe ohwitserideks.

I-st arenemisjärku juhiwad pääasjalikult eraisikud - sportlased, II-st arenemisjärku — pääasjalikult ohwitserid ja III-dat arenemisjärku ainult ohwitserid. Eelsõjawäelise ettewalmistuse II-es ja III-as arenemisjärgus õpetatakse eriprogrammide järele: 1) üksikute sõjariistade tundmist; 2) laskmist wintpüssist, kuu- lipildujast ja kahurist; 3) riwistused igasugusel maastikul; 4) maastiku tundmaõppimine; 5) ratsasõit; 6) spetsiaal sõjariistade, nagu lendmasinate ja tankide, tarwitamine; 7) sõjawäe ja üksikute sõjariistade liikide organisatsioon ja liigitus; 8) allõhwitseride ja ohwitseride ülesannete lahendamise; 9) sõjajalugu; 10) elementaarne taktika; 11) praktiline topograafia jne.

Iga arenemisjärk lõpeb katsega, ja rahuloldawalt lõpetanuile antakse diploom teatud eesõigustega sõjawäkke astumisel.

Prantsuse teadete järele on noorsoo füüsiline ja sõjawäeline eelettewalmistus ülaltoodud kawa järele juba nüüd kõige paremaid tagajärgi annud. Tulewikus saawad tagajärjed kahtlemata veel paremad olema ja suurelt kaasa mõjuma riigi julgeoleku ja rahwa terwise kindlustamiseks. Praegu ei ole ühtegi riiki, kus noorsoo sw. eelettewalmistusele oleks pühendatud isegi wäike osa sellest, mis on suudetud läbi wiia Prantsusmaal.

Sõjawäe rahuaegne koosseis.

Sõjawäe rahuaegne organisatsioon peab rahwale wõimalikult vähem kulukas olema. Wiimase nõudmisega sõjawäe probleemi õnnelik lahendus on paigutatud kahe tule wahele. Sõjawägi peab sarnaselt korraldatud olema, et ta suudaks tõsiselt kaitsta riigi huwisid wäliste waenlaste eest. Mida tugewam sõjawägi, seda vähem lootust sõja lahtipuhkemiseks, kuid seda kallimaks läheb ta rahwale maksma. Nõrk sõjawägi aga meelitab wastasriike kallaletungile ja on sellega oma riigile hädaohtlik. Prantsusmaa tahab leida kesktee. Prantsusmaad ei

rahulda ei puhas miilitsasüsteem Schweitsi eeskujul, ega ka möödunud ajajärgu arwurikašte alalistę sõjawägede ülespidamine. Uus projekt kujutabki katset keerdküsimust keskteele juhtida.

Tarwilise rahuaegse sõjawäe arwu kindlaksmääramisel wõtab prantsuse sõjaministeerium aluseks järgmist:

1. Rheini piirkonnas on tarwilik pidada kaitsewäge, mis oleks alati lahinguwalmis. Seepärast on sellel armeel sõjaegne organisatsioon. Halwemal juhtumisel, s. o. kui Inglismaa ja Ameerika konfliktid puful Prantsuse ja Saksa wahel erapooletuks jääwad, peab prantsuse Rheini kaitsewägi arwuliselt wõrduma kogu saksa sõjawäele (100.000 Versailles' rahulepingu järele).

Silmas pidades prantslaste ülekaalu tehnikas (lennuwägi, raske kahurwägi, tankid), kindlustab see arw neile ülekaalu.

2. Siseriigis peetakse õppewäge, arwu poolest küllalt nii suurt, et kõik riigis sw. kohustuse all olewad noored mehed läbi lasta ja ühtlasi olla kaadriks mobilisatsiooni ajal, — „sõjariistus rahwa“ kaadriks.

Selle armee arwuline suurus oleneb aasta jooksul lipu alla kutsutawast kontingendist ja tegeliku teenistuse wältusest.

Prantsusmaal, kus sündimiste arw iga aastaga väheneb, on kontingendi suurus 39.000.000 rahwa arwu juures ligikaudu 250.000 (1920 a. kontingent andis 269.000 meest, 1921 a. — 225.000). Nii siis, $1\frac{1}{2}$ aastase teenistusaja juures sisearmeé suurus oleks $250.000 \times 1,5 = 375.000$ meest. Sellele arwule peab juurde lisama ohwitseride ja üleajateenijate kaadrid.

3. Ilmasõjas suurenenud asumaad nõuawad tugewa koloniaalsõjawäe ülalpidamist. Kui enne sõda prantslased asumaades 50.000 mehega läbi said, siis ei jätkuks praegu seda wäge korra alalhoidmiseks isegi mitte ühesainsamas Siirias. Koloniaalwägede üldarwu tuli nüüdsel ajal 3,5—4 korda suurendada.

Praegune faktiline sõjawäe arwuline seis tõendab, et ülaltoodud teoreetilised andmed on oluliselt õiged. Nii on 1922 a. eelarwe järele Prantsuse sõjaliste jõudude üldarw, siseriigis okupeeritud maakohtadel ja asumaades kindlaks määratud 738.000 mehe pääle (36.000 ohwitseri, 702.000 sõdurit ja 186.000 hobust). Sellest arwust:

Saksamaa okupeeritud maakohtes.	101.000	meest
Siseriigis „ „	420.000	„
Asumaades „ „	217.000	„

Mis puutub sõjawäe ja selle kaadrite arwusse uue seadluse projekti järele, siis läheb see ülaltoodud arwudega pea

ühte. Nii oleks siseriigi ja okupeeritud maaala sõjawäe arvu uue seadluse järel 553.000 meest (26 000 ohvitseri ja 527.000 sõdurit).

Eelmiste arvu võrdlemine ennesõjaaegsetega näitab, et prantsuse sõjawäe arvuline suurus on üldiselt vähenenud:

sõjawäe üldarv 1914 a. oli	884.000 meest
sõjawäe üldarv 1922 a. eelarve järel	738 000 „
wähennemine = 146.000 mehe võrra ehk 16 ⁰ / ₁₀₀ .	

Sõjajõudude arv Euroopa-Prantsusmaal 1914 a. oli	806.000 meest
Sõjajõudude arv „ „ 1922 a. eelarve järel	553.000 „
wähennemine = 253.000 m. võrra ehk 31,3 ⁰ / ₁₀₀	

Koosseis sõjariistade liikide järel.

Uue organisatsiooni järel on üksikute sõjariistade liikide juurde ka lennuvägi arvatud. Organisatsioonis on üldse ette nähtud viis sõjariistade liiki: I — jalgvägi, II — ratsavägi, III — kahurvägi, IV — insenerivägi ja V — lennuvägi.

Käepärast olewate andmete põhjal on võimalik kindlaks teha ülesloetud üksikute sõjariistaliikide arvu peamiselt Euroopa-Prantsusmaa kohta, kuna teated koloniaalvägede kohta puuduvad. Nende andmete võrdlemine ennesõjaaegsete arvudega võimaldab teha huwitawaid järeldusi.

1. Jalgvägi:

Jalgväe arv Euroopa-Prantsusmaal:

	Ohvitserid	sõdureid	üldarv
1914 aastal	12.800	511.500	524.300
Uue organisatsiooni järel	8.600	290.000	298.600
wähendatud:	4.200	221.500	225 700 võrra
ehk	32,9 ⁰ / ₁₀₀	43,3 ⁰ / ₁₀₀	43,0 ⁰ / ₁₀₀ võrra

2. Ratsavägi:

	Ohvitserid	sõdureid	üldarv
1914 aastal	3 700	78.000	81.700
Uue organisatsiooni järel	2.000	46.000	48.000
wähendatud:	1.700	32.000	33. 000 võrra
ehk	46,0 ⁰ / ₁₀₀	41,0 ⁰ / ₁₀₀	41,2 ⁰ / ₁₀₀ võrra

3. Kahurvägi:	Ohwitsere	sõdureid	üldarw
1914 aastal	5.000	105.000	110.000
(Uue organisatsiooni järele	6.000	97.800	103.800
suurend. ehk vähend.:	+ 1.000	- 7.200	- 6.200 wõrra
ehk +	20,0%	- 7,0%	- 5,6% wõrra

4. Inseneriwägi:	Ohwitsere	sõdureid	üldarw
1914 aastal	1.600	25.000	26.600
(Uue organisatsiooni järele	2.100	31.000	33.100
suurendatud:	500	6.000	6.500 wõrra
ehk	31,3%	24,0%	24,4% wõrra

5. Lennuwägi:	Ohwitsere	sõdureid	üldarw
1914 aastal	200	2.700	2.900
(Uue organisatsiooni järele	1.800	35.200	37.000
suurendatud:	1.600	32.500	34.100 wõrra
ehk	800%	1204%	1176% wõrra

Järgnevas tabelis leiame sõrdlewad andmed wäeüksuste järele, juurde arwatud ka wärwilised wäed:

	1914 aastal:	Uue organis. järele:	%-line muudatus:
Jalgwäe pataljone (nendest wärwilisi	600 30.	432. 126)	- 28,0%
Ratsawäe eskadrome (nendest wärwilisi	455. 56.	294. 56)	- 35,4%
Kahurwäe diwisjone (nendest wärwilisi	265. 5.	385. 30-35)	+ 45,3%

Nendest arwudest wõib märgata järgmist:

1. Jalgwäe absoluutne arw on wähenenud 43,0% wõrra, jalgwäe wäeüksuste arw wähenenud 28,0% wõrra.

2. Ratsawäe absoluutne arw on wähenenud 41,2% wõrra, wäeüksuste arw 35,4% wõrra.

3. Kahurwäe absoluutne arw on wähenenud kõigest 5,6% wõrra, wäeüksuste arw aga suurenenud 45,3% wõrra.

Rahuaegne kahurwäe suurenemine on eestkätt seletataw tema suure tähtsusega nüüdisaja lahingwäljadel*); kahurwäe üksuste järsk tõusmine (absoluutne 45,3^o/_o, suhteline jalgwäe pataljonide kõrwal aga 45,3^o/_o + 28,0% = 73,3^o/_o wõrra) on tingitud ühelt poolt kaadrite keerulise wäljaõpetamisega rahua ajal ja teiselt poolt üksuste formeerimise raskusega mobilisatsiooni ajal.

4. Tehniliste wägede absoluutne arw on samuti suurenenud — inseneriwäes 29,4% wõrra, lennuwäes ligi 1200°/_o wõrra. See suurenemine on nagu kahurwäelgi tingitud: 1) tehniliste wägede tähtsusest, 2) nende keerulisest wäljaõpetamisest ja 3) uute üksuste formeerimise raskusest mobilisatsiooni ajal.

Tehniliste wägede suurenemisega on prantsuse sõjawäe jõud wõrreldes Saksa omaga määratult tõusnud. Praegu ei wõi selles kahte arwamist olla, missugune nendest konflikti puhul Rheini kallastel wõidak, — ka siis, kui Prantsuse Rheini armee oleks Saksa sõjawäest arwuliselt wäiksem.

5. Ohwitseride arw sõdurite arwu kõrwal, wõrreldes 1914 aastaga, on pea kõigis wäeliikides tublisti tõusnud — jalgwäes 10,4^o/_o wõrra, kahurwäes 27,0^o/_o ja inseneriwäes 7,3^o/_o wõrra. Ainult ratsawäes on ohwitseride suhteline arw sõdurite kõrwal wähenenud, ja nimelt 5,0^o/_o wõrra. Nähtawasti on see sellega seletataw, et prantslased ei kawatse sõja ajal suuremaid ratsawäe hulkasid formeerida, mispärast siis ka ratsaohwitseride tugewate kaadrite pidamine rahua ajal on üleliigseks arwatud.

Uue kawa järele on, wõrreldes 1914 aastaga, suurenenud ka kindralite ja wanemate ohwitseride arw.

6. Peab ära märkima ka wärwiliste wäeüksuste arwulist suurenemist, — nii oli neid 1914 a. 30 pataljoni jalgwäe, nüüd 126, juurdekasw järelikult 420°/_o; wärwilisi kahurwäe diwisjone oli 1914 a. 5, nüüd 35, juurdekasw 700°/_o.

See nähtus on seletataw sellega, et 1) wärwilised wäed on ilmasõjas suurepäraliselt wõidelnud — walged prantslased jäid wahwuse poolest nendest palju maha, 2) nende ustawus Prantsusmaa wastu on ilmasõjas järel proowitud ja 3) wärwiliste

*) 1914 aastal prantsuse kahurwäelaste arw jalgwäe kõrwal oli 1 : 4, 1918 aastal juba 1 : 2; sõja lõpul 800.000 jalgwäelase pääle tuli 620.000 kahurwäelast.

Teine näide: Saksa 1918 a. märtsi pääletungimise lühikese ettevalmistuse ajal, enne kui alustada 75 klm. pikkusel wäerinnal tormijooksu 900.000 mehega, saksa kahurwägi laskis 21. märtsil üheainsa tunni jooksul 650.000 mürsku. Niisama palju mürke kulutasid sakslased terwe 1870/71 a. sõja jooksul.

wäeüksuste arwu suurenemisega väheneb walgete prantslaste pääl lasuw sw. kohustuse raske koorem.

Sõjaaegne sõjawäe koosseis.

On arusaadaw, et teated Prantsuse sõjawäe sõjaaegse koosseisu üle ei wõi mitte täielikud ja täpikäalsed olla. Wõib kõnelda ainult mobiliseeritud sõjawäe ligikaudsest suurusest, wälja minnes kaadri ja reserwi suurusest.

Uue organisatsiooni järele, nagu juba warengi tähendatud, peetakse sõjawäekohuslisteks Prantsuse wabariigis kõiki meeskodanikke 20—50 a. wahel, s. o. 30 aastaklassi.

Need klassid on järgmiselt jaotatud :

1. Aktiivses armees (*l'armée active*) $1\frac{1}{2}$ klassi. See ongi rahuaegne tegelik teenistus.

2. Aktiivse armee käsutuses (*la disponibilité de l'armée active*) — kaks klassi Nad loetakse puhkusel ja on lühendatud mobilisatsiooni pääallikas. Neid kasutati mitu korda 1920—23 a. jooksul — kui wahekord Saksamaaga kippus terawaks minema.

3. Aktiivsesse reserwi (*la réserve active*) kuuluwad $16\frac{1}{2}$ klassi.

4. Territoriaalreserwi (*la réserve territoriale*) kuuluwad 10 wanemat klassi.

Aastaklasside järele otsustades on Prantsusmaa kasutada sõjaaajal järgmised meeste arwud :

1) Rahuaegne tegewwägi	700.000	meest.
2) Sõjaministri käsutuses olewad 2 aasta- klassi (<i>disponibles</i>).	500.000	"
3) Aktiivse armee reserw — $16\frac{1}{2}$ aasta- klassi	3.900.000	"
(iga aastaklass 25.000, mahaarwatud kahanemise % = 4%).		
4) Territoriaalreserw — 10 aastaklassi	2.250.000	"
(mahaarwatud kahanemise % = 10%).		

Kokku 7.350.000 meest.

Üldse suudab Prantsusmaa wälja panna kuni 7,5 miljoni meest, juurde arwatud Põhja-Aafrika kontingendid. Muud asumaad ei ole arwesse wõetud, — need suudawad täiendawalt anda ligi $\frac{1}{2}$ miljoni meest.

Kontingentide täpikäalne jaotus ei ole teada, kuid kindral De la Croix järele „Temps'i“ weergudel on ta järgmine :

1. Esimese ja teise järgu tegewwäe suurus oleks kokku ligi 2.500.000 meest, millest 1.685.400 lahingmeest, 704.600 meest ligemas seljataguses ja 110.000 sügawas seljataguses.

2. Tegewwäe reservis oleks 1.250.000 meest, millest 900.000 lahingmehi, 300.000 meest ligemas seljataguses ja 500.000 sügawas seljataguses.

3. Siseriigis 1.250.000 meest oleks seotud administratiiv-ametitega ja tööga igasugustes sõjawäe jaoks mobiliseeritud tehastes ja tehnilistes ettevõtetes.

Kõik De la Croix arwud on makswad ainult Euroopa-Prantsusmaa kohta.

Huwitaw on ülaltoodud arwusid wõrrelda ilmasõjaaegsetega. 1914 aastal, enne sõja algust, oli lipu all Prantsusmaal ja Põhja-Aafrikas 884.000 meest (prantslasi 817.000, Põhja-Aafrika pärismaalasi 53.000, neegrid 14.000). Mobilisatsiooni lõpul 1914 aastal oli püssi all 3.781.000 meest; nende jaotus: tegewas wäes ja kindlustes 2.689.000, siseriigis 935.000 ja Põhja-Aafrikas 157.000 meest. Sõja jooksul saadeti wäerinnale: 1915 aastal 2.264.000, 1916 aastal 1.261.000, 1917 aastal 789.000 ja 1918 aastal 987.000 meest. Wiie aasta jooksul mobiliseeris Prantsusmaa 7.909.000 meest, pääle selle veel 207.000 Põhja-Aafrika pärismaalast ja 201.000 teiste asumaade elanikku, s. o. kokku 408.000 pärismaalast. Üldine mobiliseeritute arw, asumaad juurde arwatud, oli 8.317.000 meest. Sellest mobiliseeritute arwust töötasid 1.400.000 siseriigis mitmesugustes sõja otstarbeks kasutatawates tehastes.

Prantsusmaa mobilisatsiooni kawa küsimuse juures on tähelepanuwäärt uue sw. seadluse aruandja kolonel Fabre'i lause parlamendis: „Sarnane Prantsusmaa administratiivse, tööstus- ja kaubanduslise mobilisatsiooni plaan on alles teksil, sest niisuguse mobilisatsiooni kawa kokkuseadmiseks peab läbi wiima hulga wäga keerulisi seadusi ja riiklisi korraldusi“.

Tegewwäe suurus.

Uues sõjawäe organisatsioonis ütlesid prantslased ennast põhimõtteliselt lahti korpuse organisatsioonist: rahuajal: kõrgemaks wäeüksuseks on neil nii jalgwäes kui ka ratsawäes autonoomne diwiis.

Jalgwäe diwiiside arw Euroopa-Prantsusmaal, juurde arwatud ka Rheini armee, on 34 pääle kindlaks määratud (nendest 2 koloniaal diwiisi). Jalgwäe diwiis koosneb 3-st jalgwäe rüge-

mendist, 1-st kahurwäe poolbrigaadist, milles 3 gruppi à 2 patareid 75 mm. suurtükke ja 2 gruppi à 2 patareid 155 mm. haubitse, ühest diwiisi kuulipilduja pataljonist à 5 kompaniid, igaühes 16 rasket kuulipildujat, kahest sapöör-minöör kompaniist, ühest ratsaeskadronist, ühest lennuwäe eskadrillist. Diwiisi juures on veel üks õhupall, pioneeride pataljon ja isegune *Centre d'instruction divisionnaire* — diwiisi õpetuskeskasutus.

Igas diwiisis on koosseisu järele 4 rügementi : 3 „walget“ Euroopa rügementi ja 1 koloniaalrügement. Wiimane tuleb oma diwiisi juurde mobilisatsiooni ajal.

Üldisest diwiiside arwust on 6 diwiisi Rheini piirkonnas kõwendatud koosseisuga, igas 15.000 meest; 6-es järgmises piiriäärses diwiisis — okupatsiooni armee II eshelon — on igas 12.500 meest. Kokku esimeses 12 diwiisis on 165.000 meest. Siseriigi diwiiside koosseis wõrdub 10.500 mehele, millest 3.500 nekrutit ja 7.000 õpetatud sõdurit.

20-es siseriigi diwiisis teenib 210.000 meest. Ülepää wõrdub 32 prantsuse ja 2 koloniaal diwiisi (wiimaste alaline asukoht uue kawa järele on Euroopa-Prantsusmaa ja Rheini piirkond) arwuline koosseis 420.000 mehele.

Kui poliitiline olukord nõuab esimese 12 diwiisi koosseisude suurendamist, — selleks on walitsuse käsutada kaks puhkusel olewat aastaklassi (disponibles). Üheainsa disponibles aastaklassi lipu alla kutsumisega kõigi 34 diwiisi koosseis suureneb 15.000 meheni, milleks läheb tarwis 160.000 meest. Järgmise disponibles aastaklassi mobiliseerimine suurendab piiriäärse armee 800.000 meheni, — küllalt tugew sõjawägi, et üldist riigi mobilisatsiooni kaitsta.

Jalgwäe rügemendid jagunewad oma arwulise koosseisu järele kolme liiki: normaalrügemendid, kõwendatud ja mäerügemendid. Normaalrügemendi koosseisu kuuluwad 38 ohwitseri, 130 sõdurit ja 63 hobust ehk hobueeslit. Kõwendatud, mäe- ning zuaawide rügementides on 50 ohwitseri ja 1800 sõdurit, kusjuures kõwendatud rügemendis on 143 hobust ehk hobueeslit, mäerügemendis 191 ning zuaawide rügemendis 88. Küttide rügemendid on kahte tüüpi: I tüüp on määratud tegutsema Euroopas, II tüüp — asumaades. Mõlemate koosseisud on pea ühesugused: 56—59 ohwitseri, 2000—2500 sõdurit ja 162—451 hobust (hobueeslit ja kaamelit).

Wäeüksuste arw tegewwäe jalgwäes on järgmine :

1. 84 jalgwäe rügementi, 10 küttide (chasseurs à pied) poolbrigaadi ja 8 zuaawide rügementi. Igas ülalnimetatud

üksuses on kolm pataljoni à neli kompaniid. Normaali kompanii arvuline suurus on 100 meest, kõwendatud — 150 meest.

2. 42 kütide (tirailleurs) rügementi, Tunisias ja Marokos. Nende koosseis on mitmekesine — keskmiselt ligi 2.500 meest, kellest 2000 pärismaalast ja 500 prantslast.

3. 4 koosseisu poolest mitmekesist wõõramaa rügementi. Wõõramaa rügemendi keskmine arvuline suurus — 3.000 meest.

4. 5 pataljoni kergelt Aafrika jalgwäge, igapähes keskmiselt 1000 meest.

Jalgwäe juurde loetakse 14 tankide (chars de combat) rügementi. On olemas kerged ja rasked tankide rügemendid, mõlemates kolm pataljoni (à 75 tanki), pataljonis kolm kompaniid (à 25 tanki). Raskes tankide rügemendis on 56 ohwitseri ja 1.203 sõdurit; kerges tankide rügemendis normaalse koosseisuga on 44 ohwitseri ja 930 sõdurit ning kõwendatud koosseisuga 45 ohwitseri ja 1.164 sõdurit. Rügemendis on 225 kuni 300 tanki.

Ratsadiwiise Euroopa-Prantsusmaal on 5. Iga diwiis jaguneb 6 ratsarügementi à 4 eskadroni + 1 ratsa kahurwäe grupp à 3 patareid 105 mm. haubitsi. + 3 kuulipildujate eskadroni + 1 grupp kergeid tanke. Ratsadiwiisis 150 ohwitseri ja 4.650 ratsanikku. Eskadroni kuulub 5 ohwitseri ja 150 sõdurit.

Ühes asumaadega on prantslastel 67 ratsarügementi: 52 „walget“ ratsarügementi, 1 wõõramaa ratsarügement ja 14 „wärwilist“ Spahi-rügementi. 52 „walget“ rügementi on jaotatud järgmiselt:

kürassiiride rügemente	6.
dragunite „	25.
husarite „	6.
ratsajäägrite „	15.

Pääle selle kuulub ratsawäkke 20 kuulipildujate eskadroni, 6 sõjakoolide ratsagrupperi, 17 remontratsagrupperi Prantsusmaal ja 10 remontratsagrupperi Põhja-Aafrikas ja Lekantis.

Ratsadiwiiside juurde komandeeritakse tankide ja soomusautode osad, — et see suurem ratsawäe üksus suudaks iseseiswalt tegutseda iga kord, kui temal tuleks lahingut lüüa isoleeritult teistest wäeliikidest.

Rahualjal peetakse kaadrina ratsaosade juures 5 motosiklistide kütigrupperi (chasseurs cyclistes), igas grupis — 250 meest.

- Tegewwäe kahurwägi seisab uue organisatsiooni järele koos 93 kahurrügemendist, nimelt:
- 29 kahurrügementi, transporteeritawat hobuse jõuga,
 - 6 Põhja-Aafrika kahurrügementi, transporteeritawat hobuse jõuga,
 - 1 wõõrasmaalaste kahurrügement, transporteeritawat hobuse jõuga,
 - 12 rügementi rasket kahurwäge, transporteeritawat hobuse jõuga,
 - 18 rügementi wäljakahurwäge, transporteeritawat weoautodega,
 - 3 rügementi rasket kahurwäge, transporteeritawat weoautodega,
 - 9 rügementi rasket kahurwäge, liikuwat mehaanilise weojõuga,
 - 6 rasket rügementi pikki suurtükke,
 - 2 rügementi raudtee kahurwäge,
 - 5 rügementi lendmasinatega wõitlemise kahurwäge,
 - 2 rügementi mäekahurwäge.

Inseneriwäge on 15 rügementi ja 13 üksikut inseneri pataljoni.

Suurt huwi pakub uus lennuwäe organisatsioon. Arwesse wõttes lennuwäe ootamata suuri edusamme ilma sõjas, nimetawad prantslased teda õieti wiindaks wäeliigiks.*

Prantsuse õhuwägi koosneb: 1) lennuwäe osadest, 2) õhupalli osadest, 3) abiwäe osadest ja 4) õhuwäe keskwalitsusest.

1. Lennuwägi koosneb 2-st lennudiwiisist, kummagis 16 lennurügementi. On olemas kolme tüüpi lennuwäe rügemente:

a) waatlemise rügemendid (les régiments d'observation), kus kokku 330 ohwitseri ja 6.615 sõdurit;

b) häwitajad-rügemendid (les régiments de chasse) — 240 ohwitseri ja 6.485 sõdurit;

c) pommipildujad-rügemendid (les régiments de bombardement) — 310 ohwitseri ja 6.440 sõdurit.

Pääle selle on Põhja-Aafrikas formeeritud 3 lennuwäe rügementi ja 1 lennuwäe grupp — kokku 175 ohwitseri ja 3.410 sõdurit.

*) Augustikuus 1914 oli prantsuse sõjawäes kõigest 25 eskadrilli 158 lennukiga; waherahu allakirjutamisel 11. nowembril 1918 oli 258 eskadrilli 3.432 lennukiga. Sel ajal oli Prantsusmaal üldse 17.000 lennukit ja 45.000 mootorit; pääle selle oli valmistusel tehastes 18.000 lennukit ja 25.000 mootorit.

Lennuwäe osad moodustawad 140 lahingu eskadrilli (häwitajad ja pommipildujad) ja 80 waatlemise eskadrilli. Eskadrillis 15—30 lendmasinat.

Lennuwäe rügement koosneb 16 lendur-ohwitserist (waatlemise rügementides 18) ja 550 allohwitserist, kapralist ja reamehest (waatlemise rügemendis 650). Häwitaja - eskadrill — 2 ohwitseri ja 56 sõdurit, nendest 8 lendurit; pommipilduja päewane eskadrill — 3 ohwitseri ja 67 sõdurit, nendest 17 lendurit; pommipilduja öösine eskadrill — 4 ohwitseri ja 69 sõdurit, nendest lendureid 16; waatlemise eskadrill — 3 ohwitseri ja 55 sõdurit, kellest 10 lendurit.

2. Õhupalli osasid on 2 rügementi (les régiments d'aéronautique) à 19 kompaniid. Nende üldine arwuline koosseis — 72 ohwitseri ja 2.380 sõdurit. Õhupalli rügement koosneb 17 ohwitserist ja 240 sõdurist, õhupalli kompanii — 2 ohwitserist ja 100 sõdurist.

3. Õhuwäe keskwalitsuses (L'état-major particulier de l'aéronautique) teenib 425 ohwitseri.

Üldiselt on Prantsuse õhuwäe teenistuses ligi 37.000 meest, kellest lendureid 3.650 meest, s. o. iga wäljaõpetatud lenduri kohta tuleb keskmiselt 10 mitte-lendurit.

Sõjaaajal tõuseb Prantsuse õhuwäe üldine arwuline suurus 300.000 mehe pääle, kellest lendureid 30.000.

Prantsusmaa sw. autoasjandust karakteriseeriwad järgmised arwud: 1918 a. waherahu allakirjutamisel oli sw. autoosades 2.000 ohwitseri, 110.000 alamwäelast ja 43.000 autot, maha arwatud kahurwäe ja lennuwäe käsutada olewad 25.000 autot.

Uue sw. organisatsiooni kawas on ette nähtud ka isesugune sw. insener-keemikeride korporatsioon (les ingénieurs chimistes). Wiimaste ülesandeks on mürgiste ja lämmastawate gaaside tehniline kasutamine sõjalisteks otsarweteks — on ju mürgised gaasid tulewiku sõja mõjuwam ja hirmsam sõjariist.

Relwastus.

Prantsuse sõjawäe relwastus on hää ja wastab igapidi ajanõuetele. Üksikasjad selle kirjeldamisel wiiksid meid liig kaugele. Jalgwägi on warustatud ümbertehtud ning tehniliselt täiendatud Lebeli wintpüssiga, kerge kuulipildujaga ja raske kuulipildujaga kolmjala pääl. Ratsawäes on karabiinerid, mõõgad, kerged ning rasked kuulipildujad; piigid on ainult dragu-

nitel ja husaritel. Kahurwäel on tarwitusel modern suurtükid kal. 75 m/m. kuni 380 m/m. ja haubitsid ning müüserid 155 m/m. kuni 520 m/m.

Sõjawäe ülalpidamise kulud.

Sõjawäe ülalpidamise kulud olid läinud 1922 a. 4.780.000.000 fr., mis praeguse kursi järele teeb välja 115.710 000.000 Eesti marka. Riigi üldine eelarwe samal aastal oli kokku seatud 24,6 miljardi frangi pääle, tähendab sõjawäe ülespidamise pääle kulub 16% kogu eelarwest.

Ohwitseride korpus.

Prantsuse ohwitseride korpuse komplekteerimise algallikaks on väga hää üldharidusega nooredmehed paremast seltskonnast, kes pääle kaheaastast kursust St.-Cyr'i sõjakoolis ja sw. politehnikumis Pariisis ja pääle põhjalikku lõpukatset nooremateks leitnantideks ülendatakse. Pääle selle on üks kindel osa ohwitseride wakantsidest parematele allohwitseridele määratud, keda pääle kolmeaastast teenistust tegewwäes komandeeritakse igasugustele ohwitseride ettevalmistamise kursustele ja siis, pääle üldist 10-ne aastast teenistust, ülendatakse ohwitserideks.

Uue seaduse järele täiendatakse $\frac{1}{8}$ kõigist ohwitseride arwust allohwitseridega (wana seaduse järele $\frac{3}{5}$).

Ohwitseride korpuse sõjaline ettevalmistus, iseäranis kahurwäes ja tehnilistes wägedes, on eeskujulik. Pääle sõjakooli on olemas palju igasuguseid kursusi — neid asutati iseäranis palju pääle ilmasõda —, mille lõpetamine on ohwitseridele sunduslikuks tehtud; kursuste ülesanne, mille kestvus on õige mitmesugune (2 päewast kuni 2 kuuni), on ohwitseride spetsialiseerimine üksikutel aladel.

Prantsuse sõjawäe juhatus hakkab suurt rõhku panema ka ohwitseri üldhariduse pääle. Väga huwitawaid mõtteid sel alal sisaldab 1921 aastal Pariisis ilmunud kindral Serrigny raamat „Réflexions sur l'Art de la Guerre“, kus üks praegusel ajal tähtsal juhtiwal kohal olew prantsuse kindral tungiwalt soowitab tegew- ja tagawarawäe ohwitseride haridust tõsta kõrgema tipuni.

„Miski ei tumesta sõjawäelase selget ja loogilist mõtlemise käiku ning otsustamiswõimet rohkem, kui puudulik ehk pooleli jäänud üldharidus“ (lhk. 17).

„Sõjakoolides saab üldharidus sammuma käsi-käes elukutselise haridusega. Wäeosades ja staapides teeniwatele ohwitseridele tehakse ülikooli kursuse läbiwõtmine sunduslikuks; ohwitseridele saawad ettelugemisi pidama meie ülikoolide wäljapaistwamad professorid. Meie sõjakoolide ukсед awanewad pärani, et säält wõimalikult rohkem läbi käiks nii kaadri- kui ka reserwohwitsere“ (lhk. 20).

„Tulewiku sõjawägi on sõna tõsises mõttes sõjariistus rahwas“ (lhk. 49).

Rahwas omas terwikus pole midagi muud kui alaline sõjawägi, kes ainult rahuajal sõjaasjandusega ei tegutse.

Iga kodanik, kes tsiwiilelus teenib enam - wähem tähtsal kohal (kooliõpetaja, adwokaat, riigiteenija-ametnik jne.), peab suutma sõjaajal hakkama saada wastawa juhtiwa ametiga sõjawäes. Riik on kohustatud selle eest hoolt kandma, — esimeses järjekorras igasuguste eesõiguste andmisega sarnastele isikutele; kui see ei aita, siis wõtta tarwitusele surweabinõud. Et riigiteenistuses ameti omandada, peab enne ohwitseri kutse osaliseks saama.

Et sw. teenistust praktiliselt põhjalikult tundma õppida, peab ohwitser mitu aastat mitte ainult omas, waid ka teistes sõjariistliikides teenima. Sport, rändamine, koloniaal ekspeditsioonid — see kõik hoiab kõige paremini alal keha ja waimu südidust ning wärskust. Ohwitseri haridus ei pea kunagi ühekülgne olema, nagu ta senini on olnud.

Sõjariistus rahwa juhtimine sõja ajal nõuab arwurikast ja hästi ettevalmistatud ohwitseride korpust. Kaadriohwitsere (rahuaegseid) ei jätku kunagi: nad on kallid ja hulk neist langeb juba sõja algul reast wälja. Suure tähenduse omandawad tagawarawäe ohwitserid. Nende ettevalmistuseks kawatseb walitus sisse seada sunduslikud sw. erikursused kõrgemates spetsiaalkoolides, ülikoolides, politehnikumides.

Rahu ajal juhiwad sõjawäge ohwitseride korpus ja rohkearwulised allohwitserid-üleajateenijad, kelle arw on 14⁰/₀ üldisest rahuaegsest sõjawäe arwust.

Rahuaegne ohwitseride korpus seisab koos 26.000 ohwitserist. Rahuaegse ohwitseri kohta seatakse üles wäga suured nõudmised. Tema peab oskama kiiresti orienteeruda nüüdisaja keerulises lahingolukorras ja mitte sattuma selle mõju alla. Ohwitser peab mõistuse poolest ja hingeliselt hästi arenenud olema, tugewa tahtejõuga. Seda omandatakse wastawa kaswatus ja haridusega ning alalise harjutamise läbi kogu teenistuse wältusel.

Sõda tõendas, et nüüdisaja hulgalistes sõjawägedes, kus sõjawäe massid omandavad õige lühikese sw. õpetuse, lahingu raskus lasub täies ulatuses ohwitseride pääl. Ajakohaselt ettevalmistatud ohwitseride korpus suudab ka halbade sõduritega soowitud tagajärgi saawutada. Sõjawäes peegeldub rahwas; praegusele sõjawäele sisse istutada omadusi, mida pole olemaski rahwa hinge põhjas, oleks asjatu waew. Prantsuse sõdur on mõistuse poolest hästi arenenud, algatuswõimeline. Isamaa-armastusest waimustatud tegutseb tema wahwalt tule all, kuid armastab kritiseerida ülemuse käske. Tema painutab ennast nende alla häämeelega ainult siis, kui nende otstarbekohasus on temale selge ja kui ta teab, et nad tõesti wiivad wõidule. Kui aga ülemuse korraldused muutuwad temale arusaamatuteks, kui ülem oma juhtimisega on kõigutanud tema usaldust, — siis hakkab distsipliin prantsuse sõduris kaduma. Prantslase iseloomule ei kõlba sugugi saksa raudne drill: see ei hakka temale külge.

Kindral Lanrezac omas „Le Plan de la Campagne française“ kirjeldab, kuidas distsipliin Marne taganemise ajal augustikuus 1914 prantsuse wägedes kiiresti langema hakkas. Olid kuumad ilmad, ja sõdurid lahkusid hulkadena omawoliliselt riwist, jättes maha kantawa warustuse — rakmed, üleliigsed riided, labidad, kantawad tagawarad, isegi sõjariistad; kõik see wedeles teede ääres. Peatuste ajal mindi kaugele ära, otsides wiina ja toidumoonu. Wäeosad sulasid kokku, meeolelu langes. Sw. ülemus palus kiires korras ellu kutsuda wäljakohtud, kuid walitsus lükkas selle ettepaneku tagasi ja keelas ära sõjawäelasi saata hulgalistele mahalaskmistele; alles pääle Marne lahingut kutsus uus walitsus esile wäljakohtud, ja mahalaskmised panid warsti piiri prantsuse sõjawäe lagunemisele.

Prantsusmaal ollakse arwamisel, et sõjawäe rahwuslike puudustega peab wõitlema ohwitseride hariduslise tasapinna tõstmisega ning nende spetsiaaladmiste suurendamisega. Iseäralise tähtsuse omab mõistuse painduwus (*souplesse d'esprit*), mis wõimaldab juhile keerulises lahingolukorras kiiresti orienteerida ja kõige raskemast seisukorrast auga wälja pääseda. Kõrgemate wäejuhtide ettevalmistustele pühendatakse praegu Prantsusmaal iseäralist tähelepanu. Jõuti arusaamisele, kui määratu suur tähtsus on sellel, kui kõrgemad juhid wastawad kõige uuematele sõjawäelistele nõuetele.

Ilmasõja esimesed lahingud näitasid, et prantsuse kindralid ei täitnud nende pääle pandud lootusi: esimese sõjakuu jooksul 1914 a. tagandati prantsuse sõjawäes ametist kõlbma-

tuse pärast 2 armee juhti (kindralid Ruffey ja Lanrezac), 7 korpuse ülemat, 20 jalgwäe diwiisi ülemat ja 4 ratsadiwiisi ülemat; üldse tunnistati 33 wanemat kindralit (ligi 33% riwi kindralitest) kõlbmatuteks sõja ajal sõjawäge juhtima.

Pääle Sw. Akadeemia (Ecole supérieure de Guerre) funktsioneerivad Prantsusmaal erilised kursused kõrgemate juhtide jaoks teoreetiliste ja praktiliste teadmiste omandamiseks tähtsamate sw. ainete alal. Selleks otstarbeks töötati 1921 aasta jooksul välja laialdased programmid. Jaanuaris 1922 awati Pariisis Sw. Akadeemia juures uuesti Kõrgemad Sõjawäe Kursused (Centre des hautes études militaires).

Teadmiste wärskendamiseks ja täiendamiseks määratud brigaadi kindralid ja kolonelid jagunewad kolme järku. Ühes järgus minnakse läbi nelja kuu jooksul mitmesugused spetsiaal kursused — n. n. „wärskendamise tsükklus“, ja pääle selle weel 6 kuuga „Centre des hautes études militaires“. Teises kategoorias on kindralid ja kolonelid, kes pole walitud *Centre des hautes études* läbiminemiseks, — nad saadetakse ainult „wärskendamise“ kursustele. Wiimasesse kategooriasse kuuluvad kindralid, kellel läbi tehtud korpuse ehk diwiisi juhtimise tsensus; nad komandeeritakse kõigest 6-ks päewaks *Centre des hautes études* juurde.

Kõrgemate Sõjawäe Kursuste ülesanne on, nagu instruksioonist näha, wäejuhtidele tõsiste teadmiste pakkumine kõiges, mil sõjapidamisega wähegi ühist — nii teaduse, tööstuse, kui ka sõjaasjanduse alal. Kursused lõpewad kahe wälisõiduga. Seltskonnas on need kursused omandanud marshalite kooli „*école des maréchaux*“ nimetuse.

I. Prantsusmaa marshalid. On wahe marshali wahel, kes autiitlina selle aukraadi omandanud, ja marshali kui kõrgema sõjawäelase wahel.

Marshal kui aukraad on nüüd ka rahu ajal ette nähtud. Nagu teada, enne ilmasõda Prantsusmaal marshalit ei olnud, ja wana traditsiooni järele wõis selle kõrgema aukraadi omandada ainult see kindral, kes Prantsuse wäed Rheini kallastele oleks wiinud.

Nüüd on rahu ajal ette nähtud 3 marshali ametit, kusjuures need kolm isikut omandawad nii marshali aukraadi kui ka marshali autiitli (le grade et la dignité de maréchal). Pääle selle saab olema weel 6 marshalit, kellel see tiitel on aunimena ning kel sõjawäes puudub marshali aukraadile wastaw amet. Nende marshalite surma puhul neile asetäitjaid ei määrata.

Maksimaalne wanadus marshali aukraadis on 68 a. pääle kindlaks määratud.

Marshal määratakse ametisse ja ülendatakse spetsiaal dekreediga, pääle kandidatuuri harutamist ministrite nõukogus. Ettepanek tehakse pääministri ehk sõjainistri poolt.

II. Diwiisi ja brigaadi kindralid. Prantsuse Euroopa armees on koosseisu järele 365 kindralit, nendest 112 diwiisi ja 253 brigaadi kindralit.

Maksimaalne wanadus on kindlaks määratud: 1) 64 a. nendele diwiisi kindralitele, kes on sõja ajal korpusi juhtinud, 2) 62 a. kõigile teistele diwiisi kindralitele ja 3) 60 a. brigaadi kindralitele.

Pääle nimetatud wanaduseni jõudmist määratakse kindralid 5-ks aastaks reserwi ja wabastatakse siis sõjawäe teenistuse kohustusest. Sõjaajal wõiwad reserw-kindralid tegewwäkke tagasi kutsutud saada.

III. Ohwitserid. Ohwitseride korpus komplekteeritakse endiselt: 1) sõjakooli kaswandikkudest ja 2) silmapaistwate ja teatud staashi läbiteinud allohwitseride ülendamisega ohwitserideks.

Mõned tingimused aukraadi omandamiseks on muudetud. Et saada nooremaks leitnandiks wäljaspool sõjakooli, on tarwis 6 aastat reas teenida, sellest 4 a. allohwitserina, ja omandada nimetus „adjutant“ ehk „adjutant-chef“.

Et leitnandiks saada, nooremad leitnandid peawad teenima selles aukraadis vähemalt 2 aastat; reserw-ohwitseridel aga on leitnandi aukraadi omandamiseks tarwis: 1) läbi teha 2-aastane riwi staash, 2) teataw katse ära anda ja 3) olla ülendamise päewaks mitte alla 25 a. wana.

Kapteni, majori, kolonel-leitnandi ja koloneli aukraadi wäljateenimise tingimused on endised.

Et kolonelist saada ülendatud brigaadi kindraliks, peab koloneli aukraadis teenima mitte alla 2 aasta (endises seaduses 5 aastat).

Kapteni aukraadile wastawatele ametitele määratakse pooled kandidaatide nimekirjas wanuse järele ja pooled waliku järele wäljaspool wanust. Pataljoni ülema ja sellele wastawatele ametitele määratakse rahu ajal $\frac{1}{3}$ wanuse järele wastawates kandidaatide nimekirjades ja $\frac{2}{3}$ waliku järele. Sõja ajal kõik need ametid, alates kompanii ülemast (kapten), täiendatakse ainult waliku läbi, wäljaspool wanust. Pataljoni ülemast kõrgematele ametitele määratakse ka rahu ajal ainult waliku teel.

Sõja ajal wäljateenimise aeg ülendamise juures lühendatakse kaks korda.

Maksimaalne wanadus: kolonel — 59 a.; kolonel-leitnant — 58 a.; pataljoni ülemad (major) — 56 a.; kapten — 53 a.; leitnant ja noorem leitnant — 51 a.

IV. Kindralstaabi ohwitserid. Ilmasõda näitas, et prantsuse kindralstaap oli ajanõuetele wastawalt hästi ette walmistatud ja ei jätnud oma töö poolest midagi paremat soowida. Sellekohaste määruste tõttu kindralstaabi ohwitseride väljaõpetamise ja nende teenistuse käigu suhtes tegewwäes riwi alal olid prantsuse kindralstaabi ohwitserid wilunud asjatundjad mitte ainult staabi teenistuses, waid olid ka ligidalt seotud sõjawäe massiga ning tundsid teda peensusteni.

Ilmasõjas tuli prantsuse kindralstaabi ohwitseridest suur puudus, millele aitas kaasa ka see asjaolu, et kindralstaabi akadeemia 1915 kuni 1920 aastani ei funktsioneerinud. Uues seaduses on sellepärast: 1) kindralstaabi ohwitseride koosseis märksa suurenenud — 640 asemel 1914 a. wõetud 818 (kapteni aukraadist kuni kolonelini, kindralstaabi kindralid välja arwatud); 2) on lubatud ajutiselt kindralstaabi ametitele kutsuda ohwitseri teistest wäeliikidest, kusjuures neile ka teatawad eesõigused antakse wastawa katse järele kindralstaapi ülewiimiseks.

Kõik muu kindralstaabi ohwitseride suhtes jääb endiseks.

Allohwitseride korpus.

Uues organisatsioonis pannakse wäga suurt rõhku arwurikka ja tubli üleajateenijate (allohwitserid, kapralid ja brigadiirid) korpuse loomise pääle. See on tarwilik esiteks sellepärast, et mobilisatsiooni juhtumisel käepärast hoida ajanõuetele wastawalt väljaõpetatud tublit allohwitseride kaadrit, teiseks — et suurendada rahuaegset sõjawäe arwu. $1\frac{1}{2}$ aastase teenistuse juures, s. o. kui lipu all teenib ainult $1\frac{1}{2}$ klassi, oleks sõjawäe suurus kõigest 375.000 meest — arw, mis kaugeltki ei wasta Prantsusmaa praegustele oludele. Sõjawäe arwu suurendamiseks jäi järele ainult üks tee — kutsuda teenistusse suurel arwul üleajateenijaid.

Uue organisatsiooni järele suurendatakse üleajateenijate arw kuni 92.000 meheni (asumaad juurde arwatud), s. o. sõjawäe üldarwu juures 702.000 (ohwitserid välja arwatud) on üleajateenijaid 13%, ehk iga 8 sõduri pääle üks üleajateenija.

Suurem jagu sõduri ülemametitest on üleajateenijate käes. Nii, metropooli wägedes $\frac{3}{4}$ allohwitseride ja $\frac{2}{3}$ kapralite ja

brigadiiride ametitest komplekteeritakse üleajateenijatega. Kolo-
niaalwägedes antakse kõik need ametid üleajateenijate kätte.

Et üleajateenijate arwu suurendada ja paremaid üleaja-
teenijaid sõjawäega pikemaks ajaks siduda, annab uus seadus
neile palju eesõigusi. Tähtsamad neist oleksid järgmised:
1) Kõrge palk. 2) Rahaline preemia iga 2½ aastase teeni-
mise eest; preemia suurus on lepingus ette nähtud ja teda
suurendatakse proportsionaalselt, teenistuse wältusest olene-
walt; osa preemiast maksetakse lepingu allakirjutamisel soowi
järele ette. 3) Üleajateenijatel-allohwitseridel on pääle
selle weel eesõigus täiendawa lisapalga pääle. 4) Üleajatee-
nijatele, kes 5 aastat teeninud, kindlustatakse sõjawäeteeni-
tusest lahkumise korral tulewik — neile antakse teatawad ees-
õigused tsiwiilametite saamisel. 5) Pääle 15 a. teenistust saa-
wad üleajateenijad proportsionaalse pensioni, pääle 20 a. tee-
nistust — täispensionini.

Üleajateenimise lõpul määratakse üleajateenijad tegewwäe
reserwi. Nende teenistuse maksimaalne kestwus määratakse
15 aastat (juurde arwatud ajateenimine), mõnedel juhtumistel
(commission) 25 a.

Sõjawäe kõrgem juhtimine.

Prantsuse sõjawäe nominaalne juht rahu ja sõja ajal on
Wabariigi president. Faktiliselt aga juhatab sõjawäge sõjami-
nisteerium, mille eesotsas seisab tihtipääle eraisik.

Hiljuti loodi uus juhtiw amet — sõjawägede kind-
ralinspektor, õige suurte wolitustega nii wägede inspek-
teerimises ja organiseerimises, kui ka nende juhtimises, niisu-
guste küsimuste suhtes on temal kõrgem nõuandew hää. Ühtki
sõjawäkke puutuwat enam-wähem tähtsat küsimust ei
otsustata ilma tema arwamist ära kuulamata; isegi kõrgemate
wäejuhtide määramine ripub teatawal mõõdul temast.

Sõjawägede kindralinspektorile alluwad otsekohe kõr-
gema sõjanõukogu liikmed ja sõjariistliikide inspektorid. Kind-
ralstaabi ülem on kohustatud temale ette kandma kõigest,
mis puudutab sõjawäe väljaõpetamist ja mobiliseerimist. Tema
kinnitab oma allkirjaga kõik sõjaministri kirjalikud korraldused
sõjawägedele. Sõjawägede kindralinspektor allub rahu ajal
sõjaministrile. Sõjawägede kindralinspektorile allub kindral-
staabi ülem. Kindralstaap, muu seas, kuulub sõjaministee-
riumi koosseisu. Sõja ajal on sõjawägede kindralinspektor
wägede ülemjuhataja, kindralstaabi ülem — sõjawägede staabi
ülem.

Sõjainistri juures nõuandja instantsina tähtsamates (pääsjalikult tehnilistes) sõjalistes küsimustes on kõrgem sõjanõukogu (Conseil supérieur de la guerre), mis tegewuse poolest sarnaneb meie sõjanõukogule; eesistuja on sõjaminister, abiesimees — sõjawägede kindralinspektor, liikmed — need kindralid, kes sõja ajal armeede ja väerindade juhatajateks määratakse.

Pääle kõrgema sõjanõukogu funktsioneerib Prantsusmaal weel Kõrgem Riigikaitse Nõukogu (Conseil supérieur de la défense nationale). Selle koosseis („Journal Officiel“ 5. jaanuarist 1922): eesistuja — pääminister, liikmed — välisminister, siseminister, rahaminister, sõjaminister, mereminister, asumaade minister ja ühistööde minister. Pääle nende kuulwad Kõrgema Riigikaitse Nõukogu koosseisu nõuandwa hääleõigusega kõrgema sõjanõukogu ja kõrgema merenõukogu abiesimehed. Esimehe kohused Kõrgema Riigikaitse Nõukogu istangutel wõib oma pääle wõtta ka Wabariigi president igakord, kui tema seda soowib.

Tulewase ilmasõjaga, kui niisugune saab olema, käib käsikäes kogu riigi mobilisatsioon kõige täiemas ulatuses. Sellepärast kuulub 1922 aastal reorganiseeritud Kõrgema Riigikaitse Nõukogusse ka ühistööde minister, kes koordineerib ses suhtes kõik riigi ja ühiskondlikud tööstusasutused.

„See kõrgem autoriteetlik asutus“, ütleb dekreet, „wõttes arwesse rahuaegse organisatsiooni, peab kindlaks määrama: a) sõjaaegse riigi ja administratiiv aparaadi kuju ja organisatsiooni; b) riigi energia jaotuse puht sõjaliste ja muude riigielus tarwiliste otstarwete wahel; c) mida põllumajandusest, kaubandusest ja eratööstusest peab sõja ajal alal hoitama, mida sellest kasutada sõjaotstarbeks; d) missugused liikumis-, wahetus- ja sideabinõud jääwad sõja ajal ühiskonna kasutada; e) mida pakkuda noorsoo intellektuaal- ja professionaalarendamiseks; i) missugused abinõud kooskõlastawad wõidu saawutamiseks kulutatawaid ja riigi üldiseks arenemiseks tarwilikke jõupingutusi“.

Kokkuwõetult, Riigikaitse Nõukogu ülesanne seisab selles, et riiki igakülgsest sõjale ette walmistada, ilma et seejuures midagi paraliseerida, millest ripub riigi alaline progress.

Riigikaitse Nõukogu kujutab enesest ainult kõrgemat harutamis- ja otsustamiswõimelist instantsi; ühtlasi annab tema töödele üldise suuna. Et wõrdlemisi harwa peetawate Riigikaitse Nõukogu istangute produktiivsust tõsta, wõetakse harutusele ainult küsimused, mis eriteadlaste poolt waremini põhjalikult uuritud. Selleks tegutses juba endise Riigikaitse Nõu-

kogu juures (wana organisatsioon) n. n. „Uurimiskomisjon“ (Commission d'Etudes). Uue organisatsiooniga Uurimiskomisjoni funktsioonid ja koosseis laienesid paralleelselt Riigikaitse Nõukogu omadega.

Uurimiskomisjon jaguneb 4 osakonda (Sections). Pääminister jaotab kõik komisjoni liikmed osakondade wahel. Need osakonnad on järgmised: 1) Riigi üldine organiseerimine sõja juhtumiseks. 2) Sõjapidamine. 3) Riigi üldine warustamine ja transport igasuguses kujus. 4) Produksioon ja kõik-suguste tagawarade loomine.

1. juulist 1922 tegutseb Uurimiskomisjoni juures wiies lennuwäe osakond. Paistab selgesti silma, kui suur tähtsus antakse Prantsuse walitsemisringkondades tulewiku sõjas lennuwäele. 1. juuli dekreet wäljendab lennuwäe osakonna ülesandeid järgmiselt: „Uurida ja kontroleerida tööstusmobi-lisatsiooni programme lennuasjanduse alal. Koordineerida lennuasjandusele nõutawate tarbeasjade ja materjaalide wal-mistamist mitmesuguste asutuste alla kuuluwates tehastes. Lennuasjanduse ökonoomiliseks kasutamiseks ja paremaks arenemiseks kokku seada lennuwäe jõudude ja abinõude jao-tuse kawad kategooriate järele. Uurida ja kindlaks teha iga-sugused abinõud prantsuse lennuasjanduse propageerimiseks wäljamaal.“ Wiimase lausega püüab Prantsusmaa lennuasjan-duse monopoliseerimisele Euroopas. Seda tõendab ka uute kaugemaa õhusõidu liinide kaswaw arw.

Kantselei tööks ja kirjawahetuse jaoks, mis laialiste ülesan-nete tõttu wäga suur, on Riigikaitse Nõukogu juurde moodusta-tud „Alaline kindralsekretariaat“ (Secrétariat Général permanent) kindralsekretäri-ga eesotsas. Kindralsekretariaadi ülesanded:

1) Küsimuste kogumine ja koondamine edasisaatmiseks Uurimiskomisjoni ja Riigikaitse Nõukogusse.

2) Tööde jaotus ja kokkukõlastamine Uurimiskomisjoni osakondade wahel; Riigikaitse Nõukogus ettekannetega esine-watele Uurimiskomisjoni liigetele tarwilikkude materjaalide kät-tejuhatamine ettekannete kokkuseadmiseks.

3) Riigikaitse Nõukogu ettekannete tagajärjel walitsuse poolt wastuwõetud otsuste edasiandmine. Järelwalwe nende otsuste täidewiimise üle (pääministri nimel).

Nii, kui Uurimiskomisjongi, jaguneb sekretariaat 5 jaos-konda (lennuwäe jaoskond juurde arwatud), kuhu delegeeri-wad omi esitajaid kõik need asutused, mille esitajatest oma-kord koosneb Uurimiskomisjon. Kindralsekretariaati määra-takse: a) wälisministeeriumist — üks sekretär; b) rahaminis-

teeriumist — üks inspektor; c) kohtuministeeriumist — üks nõukogu liige (õigusteadlane); d) sõjaministeeriumist — 6 wanemat ohwitseri ja 2 intendantuuri ametnikku; e) mereministeeriumist 4 wanemat ohwitseri ja 1 merewäe insener; i) tööministeeriumist — üks wanem statistika ametnik; h) sadamate, kaubalaewastiku ja kalapüügi departemendist — üks ametnik ja üks administraator; g) sise-kaubandus-põllu- ja asumaade ministeeriumidest — igast üks ametnik; f) lennuväe ja õhuühenduste departemendist — üks ohwitser ehk ametnik.

Nagu Üürimiskomisjoni ja kindralsekretariaadi organisatsioonist ja ülesannetest näha, — nad mõlemad täiendavad üksteist. Neile on antud wõimalus igakülgsest wõtta kõik riigikaitsega seotud küsimused, tähelepanelikult jälgida progressi saawutusi igasugustel aladel. Nende asutuste abil wõimaldab Riigikaitse Nõukogu Prantsusmaale alati sammu pidada tulewiku nõuetega riigikaitse alal.

Lõpusõna.

Wõttes arwustuse alla uue Prantsuse sõjawäe organisatsiooni, peab tunnistama, et see on läbimõeldud, läbikaalutud ja ilmasõja kogemustega kooskõlas olev korrapärane süsteem.

Ilmasõjas on selgunud ühelt poolt nüüdisaja sõjatehnika jõud ja tähtsus, teiselt poolt — endiste ohwitseride ja allohwitseride kaadrite wähesus, juhtumisel, kui sõda mitme aasta pääle wenib ja riigilt suuri jõupingutusi määratute inimeste hulkade suhtes nõuab. Uues organisatsioonis leidsid need küsimused wäärilist hindamist: tehniliselt on prantsuse sõjawägi warustatud paremini kui keegi teine, samuti tema ohwitseride kaadrid on ennesõjaaegsetest märksa suuremad.

Tähelepanuwäärt on weel järgmised üksikasjad:

1) Üleminek autonoomsete diwiiside kui kõrgemate wäeüksuste juurde. Ei ole weel teada, kas prantslased loobuvad lõpulikult korpuse organisatsioonist, wõi kaotawad need ära ainult raha ajal. Praegu on korpuse organisatsioon järele jäänud ainult kahes riigis — Itaalias ja, kuni uue organisatsiooni lõpuliku elluwiiamiseni, Prantsusmaal.

2) Otstarbekohane näib meeste jaotus klasside kaupa reserwis. Huwitaw on kahe aasta jooksul puhkusele lastud ja ühtlasi aktiivse armee käsutuses olewa iseäralise sõjawäe hulga loomine. Need puhkusele lastud kaks klassi wõiwad kahe aasta jooksul igal ajal lipu alla kutsutud saada.

„Osaline ehk lühendatud mobilisatsioon“ (ülanimetatud kahe klassi sõjawäkke kutsumine) on praegusel poliitiliselt kõikuwal ajal ja lühikese teenistusaja tõttu wõrdlemisi nõrga rahu-aegse sõjawäe juures wäga tarwilik.

„Aktiivne reserw“ (16^{1/2} klassi) on üldise mobilisatsiooni ajal pääallikaks üleminekul rahuaegse sõjawäe juurest sõjawäe aegse pääle.

„Territoriaal reserw“ (10 wanemat klassi) on abiallikaks, määratud pääasjalikult tööstuse mobiliseerimiseks, missugune praeguse aja rahwaste sõdades on omandanud esimesejärgu tähtsuse.

3) Ohwitseridel on wäljateenimise aeg nooremates aukraadides wähendatud. Wastutawatele ametitele määramisel (alates kompanii ülemast) otsustawaks teguriks pole mitte enam ohwitseri wanus kandidaatide nimekirja järele, waid ainuüksi tema tublidus.

4) Suurepäraselt organiseeritud noorsoo füüsiline ja sõjawäeline eellettewalmistus, mis wõimaldab: 1) füüsiliselt ja waimliselt tugewa ning arwurikka hästi wäljaõpetatud sõjawäe loomist; 2) tegewa teenistusaja lühendamist, ilma et see halwasti mõjuks sõjawäe wäljaõpetamise pääle. Teenistusaja lühendamine kergendaks sw. kohustuse täitmise koormat rahwale ja oleks kasulik riigimajandusele.

Meil, Eestis, kus meie noorsoo sõjawäeline arendamine ja ettewalmistamine lonkab, need Prantsuse wabariigis seaduseks muutunud reeglid noorsoo suhtes peaks leidma iseäralist tähelepanu. Majandusliselt ja sõjaliselt meie riik ainult wõidak.

